

PAVLO DABIAK
1133 N. FRANCISCO AVE.
CHICAGO, ILL. 60642, USA.

Українське Нозацтво

ГІК ІХ

ЖОВТЕНЬ — ГРУДЕНЬ 1972

Ч 4(22)

ПОЛКОВНИК МИХАЙЛО КРИЧЕВСЬКИЙ

Наказний Гетьман України

Найблищий дорадник Гетьмана Богдана Хмельницького, якого врятував від страшної поразки.

Безсмертний герой бою під Лоевом. німбом слави заслуженої оповитий, що віддав все Українському Народові, що поза Україною життя для нього не було.

«УКРАЇНСЬКЕ КОЗАЦТВО»
квартальник
Українського Вільного Козацтва

„UKRAINSKE KOZATSTVO”
Veterans' Brochure
Ukrainian Cossack Brotherhood

Редагує колегія:

Головний редактор і адміністратор — Антін Кущинський,
заступники: Михайло Петруняк і Павло Бабяк; технічний редактор:
Любомир Кузик; члени: Володимир Засадний і Василь Іващук.

Address:

„UKRAINSKE KOZATSTVO”
2100 W Chicago Ave.
Chicago, Ill. 60622 — USA

З М І С Т чис. 4 (22)

Спиридон Черкасенко — Запорожці	стор. 1
о. Никодим Плічковський — Хортиця	2
О. Переяславський — Полковник Михайло Кричевський	3
П. Б. — Бій під Лоевом	7
Андрій Мазанов — З нагоди всекозацького Свята Покрови	10
о. Василь Лаба — Памяті борців за Українську Справу	14
Лев Биковський — Спогади про початки УВК в 1917 році	16
Чр Славутич — Місцями Запорозькими	20
В. Д. - До питання відродження Українського Козацтва	23
М-гр Осип Губчак — До статті «Тризуб державний герб»	24
о. Ілля Нагірняк — Ще про Іллінський Запорозький Скит	25
Василь Ємець — Дотримуймося козацької традиції	28
Павло Бабяк — Григорій Сковорода про освіту й військо	30
Михайло Брик-Дев'ятницький — «Рембрандтів козак»	35
Григорій Підгурець — Козацька слава в мистецтві Л. Бенцеля	36
Микола Диканько — «Гадючий виродок»	40
Що пише Левко Тріска	41
УВК на 55-му році існування	43
«Відлітають сірим ш нурком»	49

СТАВАЙТЕ ПЕРЕДПЛАТНИКАМИ «У. К.» НА 1973-Й РІК

Річна передплата:

для ЗСА і Канади 5. долярів, для Південної Америки 15 нових аргентинських пезів, для Австралії 3.50 австралійських долярів, для Англії 2 фунти, а для інших країн рівновартість 5 дол. ЗСА. Ціна окремого числа 1.25 дол. ЗСА.

Передрук дозволено з поданням джерела.

На першій сторінці обкладинки нашого журналу поміщено посмертний малюнок Полковника Михайла Кричевського, зроблений з натури дня 3. VIII. 1649 року невідомим малярем, що в той час перебував у таборі Кн. Ра-

дзівілла, правдоподібно, — Абрагам вач Вестерфельд. Цей портрет, разом із описом бою під м. Лоевом, умістила на своїх сторінках тогочасна німецька газета «Театрум Еуропаум» т. VI. стор. 815.

Українське Козацтво

РІК ІХ

ЖОВТЕНЬ — ГРУДЕНЬ 1972

Ч 4(22)

Спиридон Черкасенко

ЗА ПО РО Ж Ц І

Рідний Край в ярмі, в неволі.
Бродять тьми ворожих сил...
Гей, чи мертві ви, чи кволі?
Кличуть прадіди з могил!

Чи забуто всі клейноди.
Славу Байди-козака,
Конашевича походи.
Жарти грізного Сірка?

Темна ніч, мов круків зграя,
Криє ниви та лани.
Де ж та воленька святая,
Дух лицарський давнини?

Гей, не вмер він, він ще з нами.
Ще воскресне й ньенька Січ,
Сонце виясним шаблями,
Розіб'ємо темну ніч!

Хай палають скрізь пожари, —
На запеклих ворогів
Ми посунем грізні хмари
Запорозьких жупанів.

Встане Ненька — Україна!
Ворог з жаху суне пріч.
І обійме мати сина,
Запорізька Мати-Січ.

Протоіерей курінний УВК
 о. Никодим Плічковський
 Капелян 7-ої Станиці УВК

ХОРТИЦЯ

Мутно-зеленими водотворами кипить вода в Дніпрі і як очманілий звір кидається на темні, гранітові скелі острова Хортиці. Стрімко височать ті скелі над темною бездною вод, розділяючи їх на два рукави — Старого і Нового Дніпра. Віками бушує водна стихія, намагаючись зіпхнути зо свого шляху величаві скелі, які насурмлено і гордо ріжуть води Дніпра. І бачили ті скелі і славу і смерть князя київського Святослава Завойовника, бачили орди скитів, гунів, антів, половців, печенігів і татар. Всі пройшли вони і зникли в віках, а скелі стоять непорушно, як і перед тим стояли. Зберігають скелі в собі і славу пізніших часів і славу Війська Запорозького, початок якому поклав славний князь Байда Вишневецький, заклавши 1552 р. першу Січ на Хортиці.

Протягся острів Хортиця вздовж Дніпра на сім миль. Витягнутий і вигнутий, він нагадує хортицю в нестримному гоні за диким звірем. Гранітну голову горда Хортиця високо підносить проти грізних і бурхливих хвиль Дніпра, які із страшною силою колись виривалися з вузького пролому, всього 150 метрів широкого гранітних скель Кічкасу, а тепер вириваються з турботунелів Дніпропетровської електростанції, гребля якої перетяла Дніпро трохи нижче Кічкаських скель, глибоко похованих під водою. На півдні Хортиця мочить свій низько опущений «хвіст» в спокійних водах Дніпра, який ледачо розливається в широких плавнях.

Минуло 420 років від того часу, коли перше було засновано Січ Запорізьку. Зараз за скелями північної частини острова було закладено першу фортецю сміливих звитяжців, які бу-

ли передовим форпостом в обороні України і віри православної. Століття відважної, подивугідної боротьби, вкрили невмирущою славою Козацьке Військо аЗапорозьке, яке виробило свої військові традиції, свої звичаї і побутові обряди. Безмежна відданість Україні, Православній вірі, безкомпромісовість, але чесність, в боротьбі з ворогом, погорда до смерті, пошана до своєї і чужої чести, а особливо чести жінки, зробила запорозьких козаків лицарями слави на весь світ. Через ці прикмети поважали Запорозьке Військо при дворах Віденських (австрійських) цесарів, французьких королів і венеціанських дожів.

Прошли віки... Відгреміли бої... Підступно окуповано Україну московським військом... Так само підступно в 1775 р. московське військо зруйнувало Січ Запорозьку. Прес «всьоравновщини», прес русифікації і винародовлення українського народу гнітить над ним ось вже три століття; а зруйнування Січі двісті років, коли вже не було кому той прес стримувати і руйнувати. Місце булої слави запустило, занепало, поросло бур'яном. Лише навколишній вал Січі свідчить, де містилася перша Січ Запорізька, та в середині самої Січі ще залишилися ряди чотирикутників з насипаних валів, — це місце де стояли запорізькі курені, що вмщали до 400 козаків. Тихо і сумно кругом... Тихо і сумно, як на цвинтарі... Лише внизу б'ється об скелі дніпрова вода. Бушує і пиниться вона від злоби, що нездолна зрушити гранітні скелі, на яких і сьогодні спочиває слава козацьких днів, слава Січі Запорозької... Слава, яка як і гранітні скелі, стоятиме вічно, бо вона вросла глибоким корінням в сві-

домість, в саму душу українського народу. Слава, спадкоємці якої, з ласки Божої, є ми... Слава, яку маємо охороняти плеканням козацьких традицій серед себе і дітей наших.

Не забуваймо і гордімось, що в на-

ших жилах тече кров славних лицарів Запоріжжя! Лицарів Хортиці!

(«Інформаційний Листок» 7-ої станції УВК і Союзу Українських Комбатантів в Перті, Зах. Австралія).

ПОБРАТИМСТВО

Побратимство — це дуже давній звичай. був особливо поширений серед запорожців. СENS його такий: двоє (чи більше) козаків вступали в дружній вічний союз, присягаючись завжди і всюди дружньо допомагати один одному в досягненні спільної мети. Скріплювалося це своєрідним обрядом, ритуалом, одним з предметів якого є символічна чаша, що зберігалася в кошового отамана. В неї наливали вино чи горілку, і побратими, тримаючись кожен за окрему з двох ручок чаші, вищивали разом — на взаємну вірність і відданість до о-

станку.

Одна така козацька чаша знаходиться серед експонатів Роменського краєзнавчого музею на Сумщині. Ця обрядова чаша «Побратими» виготовлена з червоної міді з XVII — XVIII століттях. Висота її 20 сантиметрів, діаметр — п'ятнадцять сантиметрів. Вона єдина на Україні; про неї колись згадував у своїх працях проф. Дмитро Яворницький. Знайдена вона була біля села Басівки, Роменського району, на хуторі Гетьманка, який належав останньому кошовому Запорозької Січі Петру Кальнишевському.

О. Переяславський Сотник

ПОЛКОВНИК МИХАЙЛО КРИЧЕВСЬКИЙ

Наказний Гетьман України

Станислав (Михайло) Кричевський походив зі старого українського шляхетського роду села Кричева, повіту Константинівського, воевідства Бересть-Литовського, що в XVII віці входило до складу Великого Князівства Литовського. Джерела дуже мало донесли до нас вісток про життя та попередню діяльність цього знаменитого українського полководця. Відомо, що предки його, як і більша частина тогочасної української шляхти, десь наприкінці XVI віку змінили православну віру на римо-католицьку й цілковито присвятили себе службі державі польській. У цій родині, як то було звичайним на ті часи, теж не бракувало войовників. Так у другій половині XVI віку в актах зустрічається прозвісько Кирдея, хорунжого Кри-

чевського, далі Володислава Кричевського королівського полковника, забитого в бою під Кокенгавзеном року 1621; знаємо ще Миколу Кричевського, королівського рйтмайстра, але ближчі родинні стосунки цієї фамілії нам не відомі. Про Станислава (Михайла) Кричевського до 1643 р. майже зовсім бракує вісток. Відомий польський історик Коховський говорить лише, що він «славно носив жовнірське ім'я»; що військову школу пройшов у королівському війську і в ньому, як записує реляція 6 лю під Лоевом «проджав усім відомі заслуги» (В. Лещинський «З Дзейов України» стор. 330).

Знаємо, що вславлений своєю мужністю, він тішився з великої любови старого коронного гетьмана Конєцпольського, завжди був при ньому й

у 1627 році, під його командою, на чолі гусарської хоругви й разом з Чарнецьким (майбутнім коронним гетьманом) брав участь у шведській війні. По відомому розгромі козаччини в році 1638, остання змушена була скоритися «новій ординації», що встановлювала шости-тисячний реєстр, відбирала в козаків право вільного вибору старшин, натомість на посаду полковників призначала «шляхту родовиту, в ділах лицарських досвідчену». Призначені згідно з новою ординацією польською владою полковники, майже виключно поляки, були людьми чужими козаччині. Вони тяжко зловживали своєю владою, а це викликало в козаків безустанні скарги та ненависть. Дня 13 листопада 1643 року, під час подорожі коронного гетьмана Конєцпольського по Україні, козаки Чигиринського полку принесли скаргу на свого зненавидженого полковника Закржевського за кривди та зловживання.

Конєцпольський, що власне, на той час був цілковито захоплений широкими планами війни з Туреччиною, де козаччина мала по його намірах відіграти найголовнішу роль, не мав найменшої охоти сваритися з козаками й тому, задовольняючи слухну скаргу козаків, вирішив призначити на Чигиринський полк свого улюбленця, вірного, досвідченого учасника минулих спільних походів — Станіслава (Міллє) Кричевського.

Це призначення, як говорить В. Липинський, було доказом того, що вже в ті часи особа Кричевського користалася серед козаків певною повагою, і це призначення мало внести мир та спокій в обопільні стосунки, що було так конечним у передбаченню турецької війни.

Вже в січні 1644 року полковник Кричевський на чолі Чигиринського полку бере під проводом Конєцпольського участь в Охматівській кампанії, що закінчилася погромом татарської орди. Пізніше, з тим же Чигиринським

полком, що стояв на кордоні «Дикого Поля», полковник Кричевський провадив часті степові походи на татар; в одному з них і був свідком», як сотника Богдана Хмельницького, що їхав обіч полковника, якийсь підсланий лях, заїхавши ззаду, ударив його по голові, але місюка витримала». («З Дзеїн» стор. 334).

Цей замах в однаковій мірі обурих сотника, як і його полковника.

Турецька війна, що заміряв король Владислав IV разом зі старим Конєцпольським і проти якої була ціла шляхта, мали розпочати козаки.

Полковник Кричевський разом із сотником Богданом Хмельницьким і мали бути найголовнішими співучасниками короля в переведенню цього пляну. Це видно вже з того, що Б. Хмельницький у квітні 1647 їздив з приводу цих плянів до короля.

У тому році помер старий Конєцпольський, і на його місце прийшов зненавиджений козаками кривавий погромець 1638 року Микола Потоцький. З цим новим призначенням відносини між козаками та владою різко міняються. Потоцький, що тримав руку великої шляхти, був рішучим противником війни з Туреччиною, від якої козаки сподівалися поліпшення свого становища і що, власне, вже обіцяв був король, а по-друге, що найголовніше — він був одвертим ворогом козаччини, завжди, при всіляких випадках підкреслюючи, що найкращою реформою для козаків буде повторення 1638 року.

Все це, зрозуміло, не могло віщувати в майбутньому нічого доброго для обох сторін, і немає нічого дивного, коли це нове призначення викликало в полковника королівської служби Кричевського глибоку зміну думок та світогляду.

Живучи разом з козаками, переймаючись їхніми думками та мріями, відчуваючи своє близьке споріднення плотію та кровію з українським народом, ця сильна, рішуча, відверта нату-

ра чесного вояка, зрозуміло, не могла примиритись із тою неправдою, сваволею й зневагою, невірним співучасником чого при такому новому положенню він мав зробитися сам.

Вже в той час на землях українських клекотів стриманий гнів народу, кружляли чутки, що навіть король не в силах відвернути панську сваволу і сам радив козакам «пошукати правди в козацькій шаблі».

І ось, раптом, у серпні 1647 року бачимо, до тих часів спокійного, дисциплінованого королівського полковника, вірного жовніра Речі Посполитої, на чолі Чигиринського полку в буйному наїзді на городок Переволочну, що орендував польський пан Альбрехт Арцишевський. Наїзд відбувався з «хсругвами, бубнами, гарматами, гаківницями та іншою зброєю до війни належною», тривав він п'ять днів і закінчився зруйнуванням маєтку до цента.

Що було причиною такого раптового гніву полковника Кричевського, докладно виявити не можливо. Знаємо лише, що ті часи явище це було надто звичайне, яке наслідок тих ненормальних суспільних відносин українського передреволюційного часу, коли по розгромі козаччини на цілих десяти років багаті українські простори запосіли польські пани-колонізатори, що були правдивою «плягою люду українського». Однак з певністю можна думати, що наїзд відбувався з великим завзяттям, і козаки мали добру нагоду хоч так помститися над своїми гнобителями, тим більше, що, власне, в тих часах відбувся й відомий наїзд польського пана Чаплинського на хутір Суботів, родову власність чигиринського сотника Богдана Хмельницького.

Трибунальна розправа над полковником Кричевським та його полком мала відбутися 28. III. 1648 року. В скорому часі після наїзду, в листопаді року 1647, коронний хорунжий Конецпольський наказав заарештувати

військового писаря Богдана Хмельницького, нібито за підготовлювання повстання, однак, зважаючи на те обурення, що викликав цей арешт серед козаків, та зокрема в полковника Кричевського — кума та приятеля заарештованого, Конецпольський після наради вирішив передати Богдана Хмельницького на поруки полковникові Кричевському. Але в скорому часі прийшов наказ коронного гетьмана Потоцького, щоб полковник Кричевський передав довіреного йому «бунтівника» знову до в'язниці.

Це вже був той час, коли в повітрі відчувалося бурю, і полковник Кричевський, що добре знав, що означає подібний наказ у таку годину, показав «кумові» листа Потоцького та й порадив йому якомога скорше зникнути, але як королівський жовнір змушений був донести своєму начальникові Потоцькому, що «військовий писар утік».

В середині грудня р. 1647 Б. Хмельницький був уже «на низу», в березні 1648 року уклав умову з Кримом і потім, як знаємо, почалося повстання.

За цю провину полковник Кричевський мав бути позбавлений посади, але те раптове замішання, викликане початком повстання наразі справу задушувало.

Брак джерел не дає змоги освітити думки полковника Кричевського в перших початках повстання, до Жовтоводської битви, і можна лише припускати, що як він, так і Богдан Хмельницький, який хоч і вів вже військо, обидва вони не думали, що цей мент буде переломовим та рішачим в житті України.

Зважаючи постійне вагання Богдана в дальшому поступованні та ту безкомпромісовість та рішучість, що її виявляв полковник Кричевський у наступних нарадах, такий висновок можна вважати за вірогідний, бо не може бути сумніву, щоб, задумуючи Б. Хмельницький велике повстання, не довірив би викоханих ним думок

своєму найближчому приятелеві, своєму збавителеві.

У всякому разі бачимо полковника Кричевського у відділі молодого Потоцького в марші з Чигиринським полком до Жовтих Вод.

Дня 16-го травня стався бій під Жовтими Водами. Полковник Кричевський, Іван Виговський, Хмілецький, яко визначні військовики дісталися до татарського ясірю, і з нього викупив їх гетьман Богдан за 4.000 талерів.

Сувора, горда натура знаного вояка раптом стала перед переломовим моментом. Він бачив, що потуги його близьких друзів, братів — там під Корсунем згромажене польське військо, а далі... далі нова розправа Потоцького над українським людом і напевно ще жорстокіша та кривавіша за 1638 рік.

І вирішив суворий вояк рішуче порвати з минулим, вирішив віддати життя, досвід, знання та відвагу своєму народові — за його кращу долю, за укохану ним Україну.

І, пориваючи з минулим, він вирішив, щоб десь далеко в душі не лишилося навіть найменшого спогаду, повернутися до віри своїх предків та своїх братів.

Зараз по Жовтоводській битві відбулося приєднання до віри православної, і, замість Станислава, з цього дня полковник Кричевський приймає ім'я патрона українського війська — Св. Михаїла.

Цей акт заслуженого королівського полковника, на порозі невідомих по-

дій, серед горстки повстанців і в обличчі згромаженого війська Речі Посполитої, що розуміла й оцінила заслуги та здібності цього видатного вояка, цей акт у потрібній мірі окреслює перед нами всю цілосну, закінчену постать героя визвольних змагань України.

По Корсунській битві гетьман Богдан призначає полковника Кричевського на Київський полк, найстарший полк в ерархічному складі Української Армії — полк матері городів українських.

Київський полк, що зібрав у своїх рядах найбільшу частину тогочасної української шляхти, достав достойного вождя й у дальших боях та походах уквив свої знамена безсмертною славою.

І цього, вже на той час уславеного старого, досвідченого полковника бачимо в дальшому, яко першого, найближчого дорадника та помічника Великого Гетьмана.

Бачимо полковника Кричевського серед бурхливої військової паради на славній могилі Гончаристі, чуємо його грізні, безкомпромісові поради гетьманові в хвилину, як той вагався; ось перед нами його грізна, суворо похмурена постать на річці Пилявці, що спостерігає втечу ворожого війська; ось він один із визначніших 35-ти полковників, що оточують гетьмана під стінами князівського Львова, і ось його усмішка на площі Святої Софії — серед свого народу, в серці укоханої ним України...

(«За Державність» зб. 4.)

П. Б.

БИИ ПІД ЛОЄВОМ

«Больши сея любве никтоже имать да кто душу свою положить за други своя»

Козаччина за півтора століття свого існування розвивалася безнастанно й охоплювала все ширші ділянки своєї діяльності. Не пропали даремне зусилля Сагайдачного, Дорошенка, Павлюка й інших великих організаторів та провідників козацтва. Козаки все краще почували, що вони українське народне військо та, що їх організація повинна служити цілому народові. Але невдачі 1630-тих років знову спинили зріст козацьких змагань й здавалось, що запорозьке військо вже ніколи не зможе піднятися до давнього значення. Аж повстання гетьмана Богдана Хмельницького ожило й піднесло наново козачину та повернуло її на широке поле праці для власної держави.

В історії України, гетьман Богдан Хмельницький незвичайна індивідуальність, людина великого ума й залізної волі, організатор зроду й володар, людина незвичайної енергії, що зміла опанувати маси, наказати послух і дисципліну та понад усе умів вибрати найкращі таланти й у своєму війську та уряді позбирав увесь квіт тодішнього українського громадянства. Згадати б тільки полковників: Іван Богун, Максим Кривоніс, Данило Нечай, Бурлюй, Морозовицький - Морозенко, писар Іван Виговський та багато інших, а між ними побратим зо шкільної лавки Чигиринський а потім Київський полковник і наказний гетьман Михайло Станислав КРИЧЕВСЬКИЙ.

Несподівані перемоги гетьмана Богдана Хмельницького над польським військом 1648 р. й народне повстання проти зненавидженого ляцького пану-

вання здивували цілий світ і змусили польського короля признати за Хмельницьким звільнені українські землі і в день Свят-Вечора перед Різдвом він відбув тріумфальний в'їзд до Києва.

Та згода з Польщею okazałась нетривкою. Вже в червні 1649 року польські війська перейшли ріку Горинь й почали пустошити українські оселі та жахливо мордувати населення. Хмельницький негайно змобілізував свої полки і вже 5. липня 1649 р. обляг Збараж, в якому окопалося в оборонному таборі під охороною замку, втікаюче у неладі польське військо.

Та прийшла страшна й несподівана відомість, що її приніс заклопотаний і збентежений писар Іван Виговський, що князь Радивил, гетьман Великого Князівства Литовського, збирає полки, щоби вдарити нам у спину, на Київ.

Щоби дати добру відсіч Радивилу литвинам та не допустити його до Дніпра, Хмельницький висилає полковника Михайла Кричевського як наказного гетьмана з частиною війська на Білу Русь, заступити Радивилу ві дорогу. В канцелярії писарі настіх переписують універсали гетьмана Богдана і наказного гетьмана Кричевського, висилаючи їх до козацьких залог, що стояли в містах по обох боках Прип'яті. До Чернігівського полковника Пободайла поскакали на бистрих конях козацькі гінці з наказом, щоби переправлявся з своїм вояцтвом на правий берег Дніпра, де збирав своє військо Радивил, який мав намір пустити частину свого війська Дніпром у човнах, а другу понад берегом, щоби вдарити на Київ з двох сторін.

Спішним маршем, без спочинку, густими лісами, пісками і багнами Київського Полісся прямував наказний гетьман Кричевський з 10-ти тисячами кінноти на Чорнобиль, де сподівався запастися гарматами і запасами пороху. На жаль, не застав їх там, скільки сподівався, але козацьке військо зросло до 20. тисяч. Поліщуки радо вітали чубатих запорожців, даючи охоче їм молоко й хліб та ягоди й приносячи вісті про те, що діється за Прип'яттю.

Після 20. липня переправив Кричевський своє військо через Прип'ять недалеко від Мозиря і знищив розвідчу сотню Ложецького, вислану Радивилом. Радивил довідавшись, що козацька кіннота стоїть на лівім боці Прип'яті, поділив своє військо на три частини: сильну залогу лишає в Річиці, де були великі склади зброї і всякого военного припасу, наємну німецьку і угорську піхоту пускає на байдаках униз Дніпром, сам же з кіннотою і артилерією рушив правим берегом Дніпра надзирці за байдаками з піхотою, щоби перешкодити Чернігівському полковникові Пободайлові перейти через Дніпро на поміч Кричевському і 23. липня отаборився недалеко міста Лоева біля річки Лоївки, що вливається до Дніпра та почав укріпляти табор ровами й обставляти гарматами, розміщуючи на місцях тяжко озброєних гусарів і німецьких райтарів.

Між тим Кричевський дістав вістку, що проти гетьмана Хмельницького, на підмогу Збаражеві шляхом на Сокаль, вирушив з військом король Ян Казимир і надіятись на підмогу в гарматах і війську від гетьмана не могло бути думки, та тим більше виявлялась конечність спинити похід Радиви́ла й цим забезпечити побіду Хмельницького над Яном Казимиром.

Не легке це було завдання, маючи тільки в порівнянні малі сили легкої козацької кінноти і без гармах, проти

переважаючих військ Радиви́ла з сильно укріпленою Річицею. обставлену гарматами і тяжкою німецькою кіннотою. Довідавшись, що Радивил спинився табором під Лоевом та, що табор ще не є добре укріплений, хоч має досить гармат і тяжко узброєної кінноти, Кричевський рішився вдарити наперед на ворожий табор під Лоевом, щоби не допустити до з'єднання всіх сил Радиви́ла й перешкодити його походів на Київ.

«Здобути або дома не бути» та після останньої наради з своїми полковниками, осавулами і сотниками, провівши особисто становища ворога, дня 31-го липня 1649 року видав команду до наступу на ворожий табор. Була дев'ята година погідного соняшного ранку. Загриміла густа пальба й ударились перші козацькі лави з литовською піхотою, що засіла на греблі річки Лоївки. Радивил, зорієнтувавшись, що в Кричевського тільки легка кіннота без гармат, кинув у бій заковану в залізо тяжку гусарію й німецьких райтарів Райнгольда Тизенгауза та драгонів майора Нольда. Створилась завзята січа, похитнулись ряди литовської піхоти і перемагала козацька завзятість, але литовцям наспіла підмога з Брагіна і Річиці. Потекла багряна козацька кров мутними хвилями річки Лоївки до Дніпра і Чорного моря. Під натиском тяжко озброєної кінноти й під ворожим гарматним і мушкетним огнем, проріджені й знесилені козацькі сотні почали відступати до ліску, недалеко від берега Дніпра і там, з наказу наказного гетьмана, почали окопуватись й робити засіки та з того табору нищили мушкетним огнем наступаючі до пізньої ночі лави литвинів. Так і не вдалось Радивілові здобути козацького табору.

Та военна судьба приготувала іншу долю козацькому війську, коли знайдено важко пораненого в бою наказного гетьмана Кричевського. Козаки

занесли його до свіжо збудованого табору в ліску і почали приготуватись до бою завтрішнього дня. Але знесилений від важкого поранення наказний гетьман мав вже інший плян виходу. Керуючи боєм, він бачив проріджені ряди козацького війська, але бачив також гори трупів Радивилівих жовнірів на полі бою і зрозумів, що хоч не осягнув рішучої перемоги, але так знесилив військо Радивиля, що йому не під силу буде тепер йти на Київ, але мусить вилізувати рани, а це й було головне завдання козацького війська.

Мучився важко ранений наказний гетьман. Одна куля пройшла під правим оком і застрягла в шиї, другу мав у правім боці. Бачив, що йому вже не вернути життя й просив залишити його в таборі між поляглими побратимами та останнім наказом доручив осавулові Степанові Пішкові користати з ночі й вивести козацтво з табору і пробиратися до гетьмана Богдана, щоби звітувати про виконання завдання. Не хотіло козацтво залишати свого наказного гетьмана, але на його безвідкличне рішення змушені були піддатись гетьманському наказові.

Ще живого наказного гетьмана Кричевського знайшли литовці в таборі слідуючого ранку. Радивил, пізнавши його, дуже зрадів й наказав рятувати, щоби від нього довідатись про сили і наміри Хмельницького в війні. Зрозумів наказний гетьман, чого від нього хоче довідоносий литвин й сказав,

що зближається йому в поміч 30 тисяч козаків і 15 тисяч татар.

Важко переживав Кричевський біль від поранення, мучила його передсмертна суха гарячка та куди важчий був біль і докір за програму битву. Повний жалю за військом, за Україною, помер 3. серпня 1649 року. Закінчив життя лицар України, що за «думу єдину» зложив на жертovníку батьківщини то, що мав найдорожче й тим допоміг Хмельницькому розбити військо Яна Казимира під Зборівом і укласти відомий Зборівський мир 18. серпня 1649 року, що дав правні основи українській козацькій державі. Йому битва під Лоевом і смерть тисяч запорожців — це не програний бій, але правдива перемога, а перед величчю героїської смерті наказного гетьмана Михайла Кричевського мусіли втихнути злоба і ненависть у ворогів, для яких живий Кричевський був страшний і небезпечний.

Він згинув смертю лицаря-героя на кордонах України, щоби Україна жила.

Вшановуючи правдивого лицаря-героя, Радивил звелів своєму маляреві зробити портрет з помершого наказного гетьмана Кричевського й наказав насипати йому найвищу могилу, що й до сьогодні зветься «гетьманська». Великі ж криваві втрати Радивилового війська в бою під Лоевом, голод і недосгача серед війська, змусили його закинути думку про похід на Київ й вертатися назад у свою Литву.

ПРИМІТКА ПРО СТАНЦІЮ ПОЛТАВСЬКУ

По зруйнованні Запорозької Січі Московщиною 5. 7. 1775 року, українські запорозькі козаки були силою примушені переселитися в 1792 році на «подаровані» царицею Катериною землі Кубані. При приході на Кубань Українські Запорозькі Козаки осіли тою ж кількістю Кошів-Куренів, що

їх мали на Запорозькій Січі — 38, залишивши ті ж самі назви, що вони їх мали на Січі. Трохи пізніше було засновано ще 2 нових курені та одне місто — Катеринодар. А назви куренів вони мали в залежності від того, з яких теренів України до них записувалися люди в козаки. Тож, Полтав-

ський Курінь було названо від того, що до нього в козаки приписувалися люди з Полтавщини. Хоч пізніше, вже на Кубані, по наказу царів Московщини, назву Курінь, було змінено на станицю, з метою, щоб з пам'яті людей усунути старі прадідівські назви та свідомість їхнього походження. В цей же час було заборонено козацтву по школах та громадських установах вживати рідної української мови, а тільки користатися московською мовою.

Але через 140 років, вже за червоної московської імперії, під командою Лазаря Кагановича, зимою в 1932-1933 роках, всією мешканців станиці Полтавської силою примусу війська, вивезено до зауральських пралісів нижнього Тягили та всіх там виморено голодом та холодом і поховано по великих братніх могилах. А в час примусового виселення станиці Полтавської в ній було біля 35 тисяч населення. З цього було залишено в ста-

ниці 49 родин, в більшості москалів та частини зрадників-прислужників окупанта. Окрім цих, ще уцілили в живих ті мешканці станиці Полтавської, що в часі висилки не були в ній.

В часі виселення мешканців - козаків станиці Полтавської, до теплих їх помешкань, що залишилися з повним устаткуванням, в цей же час було поселено таку ж кількість родин з Московщини та саму станицю переіменовано на станицю «Красноармейська». Таким чином сьогодні в юрті станиці Полтавської (Красноармейської), замість нащадків Українських Запорозьких Козаків з Полтавщини, мешкають москалі. Їм тяжко вимовляти козацькі слова та назвиська, то вони по 2-ій Світовій Війні почали впроваджувати до вжитку замість слова «станція», свою московську назву — деревня, а місто — город. Така є реальна дійсність там.

(«Вояцька Думка»)

Андрей Мазанов
Козак Донського Війська

З НАГОДИ ВСЕКОЗАЦЬКОГО СВЯТА ПОКРОВИ

На тему про Козацьке Свято Покрови в нашому журналі «У. К.» вже було поміщено дві майже вичерпуючі статті в ч. 2 (10) за 1968-9 і. та в ч. 4 (18) за 1971 р. Тепер містимо статтю козака Донського Війська про славу історичну подію, в якій брали участь і Запорозькі козаки і яка у Донських козаків зв'язана з встановленням у них Свята Покрови.

Вельмишановному автору сердечно дякуємо та його щиро до нас прихильність та за пошування козацького до нас побратимства.
Редакція «У. К.»

За давніх часів на Запорозькій Січі на острові Хортиці була церква Покрови Пресвятої Богородиці і в ній зберігався той образ. У Донських козаків був свій образ Донської Божої Матері, а у Терських козаків був образ Гребенської Божої Матері.

Існувала колись у нас стародавня легенда, що Божа Матір просила Господа Бога щоб він після її Успіння відпустив її на землю для утіхи всіх скорботних і зажурених, де цілими століттями провадилась боротьба християн проти бусурманів невірнучих у правдивого Бога. Місцем свого перебування Божа Матір вибрала Іверську землю, та є Грузію та Дніпро-Озиські степи.

Пізніше Донські козаки стали почитати день Св. Покрови своїм козацьким святом. Сталося це з часів знаменитих й неперевершених в аналах історії: здобуття козаками від турків міста Озіва в 1637 році та лицарської оборони ними тієї фортеці від 300-тисячної турецької армії в 1641 році.

Про це ми тут коротко й хочемо подати.

Місто й твердиня Озів було колись грецьким городом і з нього поширювалась християнська віра на наші землі. Пізніше, коли виросла могутня Туреччина, то турки відвоювали те місто і звідси провадили походи й напади на південні наші околиці. Турки

вжди в небезпеці та в очікуванні нападів і тому рішили раз на завжди покінчити з тим, тобто завоювати від турків Озів.

Весною 9-го квітня 1637 р. на «Войськовому Крузі» (Військова Рада Донських Козаків) постановлено йти на Озів. До Донських козаків приєднався і Запорозькі козаки в числі коло

ОБРАЗ СВЯТОЇ ПОКРОВИ

Копія з образу, що був на Запоріжжю, а потім в Самарському монастирі, а пізніше переховувався в Катеринославському музею. Цю реліквію в 1918 році козацтво піднесло в дар своєму Військовому Отаманові — Гетьманові Павлові Скоропадському, а тепер зберігається у доньки його Гетьманівни Єлисавети в Європі

забирали в полон християнів і продавали їх в рабство, а частину просто нищили. Козакам наокучило бути за-

одної тисячі душ... Вже через чотири дні козаки оточили Озів і кілька разів штурмували ту твердиню, але вияви-

лось, що так просто її не можна здобути. Треба було підкопатись під мури і їх зірвати. Два дні виконували той задум, але про те не знав загал козацтва. Серед їхньої маси почалося хвилювання і зневірря в можливості здобути Озівські укріплення. Але на світанку 18 квітня проголошено наказ знову підійти до мурів і приготувитись до штурму. О годині 3:30 по полудні виходить зі свого шатра Донський Отаман Татаринів зі своїм помічником, сідає на коня й подає команду: «На коні! За мною!» і підїзжає до головних воріт твердині. О годині 4-ій нова команда: «Шаблі геть! Готуйсь до атаки!». Тут за дві хвилини стався страшний вибух і мури певности шириною 15-20 метрів вилетіли в повітря. Отаман на чолі свого полку вскакує через той пролім в мурах в місто. Там завязався кровавий бій, який закінчився аж увечері. Так Озів було взято.

Після цієї перемоги козаки послали послів в Москву з запропонованням взяти під московську опіку здобуте місто. В Москві в тій справі радились майже цілий рік і нарешті відмовились прийняти Озів під свій протекторат чи захист, бо боялись тоді могутньої Туреччини, з якою Москва мала дружні відносини. Так козацька залога лишилась сама без забезпечення надією на чиюсь поміч.

Турки на протязі чотирьох років готувались відбити Озів, але тому, що в той час воювали з Мадярщиною й Персією, то ще стримувались від нападу на козаків. Одначе, вже в 1641 році 7 червня з Кабарди й Дагестану прибули під Озів і його оточили 40 тисяч турецького війська та почали будувати проти Озіва вали та підвищення для гармат. А 25 червня морем в Єйський лиман прибуло з Малої Азії ще 47 тисяч їхнього війська, а далі ще більше так, що під Озівом зібралося до 300 тисяч турецької армії, не числячи ще всякого роду робочих при фортефікаційній підготовці.

26 червня зранку почався обстріл Озіва і скоро припинився, бо це було лише попередження. Перед полуднем приїхали турецькі парламентарі. Вони пригадали козакам про всі втрати й шкоди, що їх причинили козаки султанові — «охорнцеві гроба Господнього» та повідомили, що московський цар приобіцяв не давати жадної допомоги козакам. Тому турки запропонували козакам залишити Озів до слідуячого ранку зі своєю зброєю і всім тим, що можуть зі собою взяти. Крім того, турки запросили козаків стати на службу до султана, за що їм буде віддано велику пошану. Козаки приобіцяли дати відповідь на слідуячий день і то в писемній формі. У тій відповіді козаки заявили, що вони взяли Озів своїми малими силами і стоятимуть за нього своїми головами. «А Ви попробуйте його відібрати назад вашими великими силами. Ви кажете, що Ваш турецький султан є хоронителем гробу Господнього і рівняється Богові. Але по нашому ваш султан смердючий цар, подібний до скаженого пса, а за його гордість Спаситель наш Цар Небесний скине його з висоти у бездну».

Розуміється, що така відповідь оскаженіла турків. Загрімилі літаври й труби. Турки почали наступ. Більше 30 тисяч вибраного війська на чолі з німецьким штурмовим корпусом, наче муром, у 8 рядів, двинулись у наступ. Йшли гордо й спокійно. Озів мовчав. Коли турки в деяких місцях вилізли на мури, то і тоді козаки ще мовчали. Коли ж головні сили турецькі зійшли з валів і заповнили рови, що оточували певність, то тоді несподівано для турків залунала сальва зо всіх козацьких гармат. Всі гармати було наладовано порубаними цвяхами так, що жадний цвях не пропав даром.

Від першої години дня до третьої вночі турки уперто лізли на мури твердині. Розгорівся упертий рукопашний бій. Але в третій годині ночі тур-

ки відступили від мурів Озіва.

В тому першому бою турки втратили не менше 10 тисяч убитими. Все поле було ними усіяне. Було вбито пашу з Кафи, шість яничарських провідників, два німецьких полковники. Загинув весь німецький штурмовий корпус, а більшість турків було поранено.

На другий день турки прислали парламентарів для переговорів про можливість туркам забрати своїх убитих, пропонуючи за кожного убитого по 100 срібних талярів, а за пашу — золота стільки скільки важитиме його тіло. Козаки погодились на три дні перемир'я, щоб турки могли забрати своїх убитих. Це було вигідно для козаків для відпочинку та поправки частинно розрушених мурів. Але від платні за убитих відмовились, заявили, що мертвими вони не торгують.

Дальше штурмування турками Озіва продовжувалось 93 дні. Козаки вже втрачали сили оборони. Не було вже харчів. Не було соли, появилася цинга. Не було сил тримати у руках зброю. З 5.357 козаків і 800 козачок лишилося тільки половина, а всі вони були ранені, а то й по кілька разів або лежали хворі. У турків також не все було гаразд. Татари і яничари відмовились йти знову у наступ, а вкінці серпня все татарське військо знялося і відійшло додому. Турецька армія зменшилась.

І ось 28 вересня козаки рішили залишити Озів. Всі, хто міг, зібрались в церкві Св. Миколая, яка ще чудом збереглася, і гаряче молились. Служили панахиду по самих собі, бо готувались умерти в останньому змагу. Кожний розумів, що вийти з певности буде тяжко, але в полон ніхто не думав здаватися...

Вночі всі, хто міг, помились, одягли все чисте, як на смерть підбадьорились, дехто навіть пробував затягати пісню. Вранці вишикувались і бадьорим кроком вийшли з ворот певности

зі зброєю в руках, а дехто руками везли в возах речі, бо коней вже не було. Коли ранній туман піднявся і козаки наблизились до турецького табору, то на привелике здивування побачили, що турків вже не було. Видко було, що вони поспішно зникли, бо на місці табору валялися в непорядку їхні речі. Тільки на березі моря козаки побачили решту турків, що в паніці грузилися на човни. Козаки кинулися на них, частину їх полонили, а що головне — захопили багато харчових продуктів.

При допиті полонених вияснилось, що турки наспіх залишили облогу Озіва і так втікали тому, що у півночі на небі появилася Божа Матір між їхнім табором і Озівом і закрила білим омофором місто Озів. Турки перенялися жахом і наспіх відійшли. Так закінчилось славне здобуття козаками а потім захист Озіва...

Половина геройських захисників загинула: зокрема з 800 лицарських козацьких жінок залишилось тільки 83, а з 73 козачок-дівчат залишилось в живих тільки дві. Ті що загинули, стояли під час боїв плече в плече зі своїми чоловіками й братами проти турків.

Козаки приобіцяли, що всіх, що загинули в тих безприкладних боях, вивезуть з Озіва і поховать на своїй землі і ту обіцянку вони виконали. Всіх упавших на полі слави козаки вивезли й поховали в спільній могилі коло Новочеркаська в Манастирському урочищі.

Від того часу аж до революції 1917 року в останню суботу перед Святом Покрови відправлялась на тій могилі панахида а на Свято Покрови 14 жовтня відбувались спеціальні урочистості та військові дефіляди.

В 1867 році на козацькі пожитки було збудовано на тій могилі каплицю-пам'ятник. При заложенню фундаменту покладено в землю срібну плиту з таким написом: «На славу Преподобного Господа Бога, Пресвятої

Богородиці і захисника Озів Св. Івана Предтечі, заложено цей пам'ятник на честь і вічну славу Донських героїв, що покорили в 1637 році Озів і захищали його в 1641 році від 300 тисячної турецької армії!».

Від того часу Донські козаки почитають і святкують цей празник Pokрови Небесної Заступниці Козачої землі.

З донської козацької говірки переклав Ант. К.

о. Д-р Василь Лаба

ПАМ'ЯТІ БОРЦІВ ЗА УКРАЇНСЬКУ СПРАВУ

Початки історії нашої Батьківщини такі соняшні, як перші ранки весняних днів. Наших предків вітало своєю ласкавою усмішкою раніше сонце, що так, як і вони, підоймалося з сутінків досвіту. До наших предків усміхалася золота надія, а понура журба держалася від них оподалик, не осмілюючись підходити до молоденького народу на його погідних весняних ранках. Перегортаємо ті перші листки нашої рідної історії: князі, великі князі й королі, дворяни і бояри, ратники і лучники, владники і ченці, кметі, купці і ремісники, княжі двори і віча, державні знаки, печаті, срібні та золоті гривні. Все своє, все рідне, все свободне.

Чужинець є тільки гостем на нашій землі. На ній він появляється як заграничний посол, купець чи місіонар. Зорудувавши справи, він повертається додому захоплений красою і багатством нашої країни, нашим народом та його гарними звичаями.

Перегортаємо перші листки нашої історії, і вони шелестять нам під рукою так весело, як весняне листя на деревах: ми такі, як інші народи; ми маємо свою державу; ми на свободі і в гідності; а завтра ми сподіваємось передувати між ними.

З такими соняшними днями на ході нашої рідної історії стрічаємось ще всього один раз у добі славної козаччини, оспіваної двома нашими геніями: нашою геніяльною народньою піснею і нашим поетом-генієм Тарасом.

Зовсім інакші кінцеві розділи нашої рідної історії.

Перегортаємо ті її листки, що на них записані події на наших землях за два з половиною минулі сторіччя. І так, наче б ми взяли в руку не ту саму книжку. Карти нашої Батьківщини, що сумують поміж листками, покреслені чужими руками. Наша Батьківщина розшматована лукавими судами. На її картах такі назви, що з них ми самі себе не пізнаємо.

Перегортані листки шелестять нам під рукою так сумовито, як зів'яле осіннє листя, що його обшарпує з галузей дерев дикий вітер та поневіряє по землі: неволя, недоля і невдача, одна за одною в непереривному пасмі: терпіння, впокорення й розчарування, одно більше другого. Де ділися ті соняшні дні, що їх стрічаємо на сторінках княжої і козацької доби нашої історії? Чи Господь Бог забув про нас у небі? Чому відвернулася від нас доля, яка так ласкаво нас гляділа?

Ми горді на наше славне княже й козацьке минуле. Та це не єдина наша гордість. Другою і неменшою нашою гордістю є те, що два з половиною сторіччя ми вгиналися під тягарем терпіння, але під ним не ламалися. У терпіннях сталилася наша народна сила, степенувалася наша віра, росла свідомість наших вартостей, виразніла наша ціль. Те, що з недугою загроженої людини називається кризою, залишилося далеко поза нами. Обернені в нашу майбутність, з надією, непослабленою ані довготою часу, ані висотою гір перенесеного горя, ані гли-

биною перепон, що їх перед собою бачимо, ми вичікуємо хвилини, в якій на наших рідних землях засяє давня слава княжих і козацьких часів.

Останні десятиріччя принесли нам зокрема те болюче терпіння і гірке розчарування тоді, коли ми рукою досягали вже своєї власної самостійної і вільної держави. Ми мали її вже в нашій жмені, але рідною вільною Батьківщиною радувалися коротко, і знов її втратили.

Ми втратили нашу державу і гляділи з болем серця на те, як її четвертували лукаві, на чуже лакомі сусіди, які до того ще й тріюмфували наче б вони нас перемогли переможною зброєю. Ми впали жертвою облудних гасел про самовизначення народів, про суверенність народів у пролетарських вільних державах та поганих торгів, на яких нафтові терени цінилися дорожче, як воля народу. Нашим зовсім неславним переможцям не приспорювали чести ані куплені покровителі, ані такий їх союзник, яким була пошесть тифу, що десяткував і проріджував ряди наших геройських стрільців.

Наглядна рука помсти досягнула всіх тих, що з їхньої вини український нарід, третя або четверта величина в Європі, був бездержавним тоді, як навіть карлувато дрібні народи діставали свої держави. Всі ті, дослівно всі, що купалися в radoщах з перемоги над нами або з відзисканої свободи тоді, коли український стрілець-герой купався в тифозному поті й у крові, а весь український нарід у сльозах, всі вони нині або потяються на безнадійних конференціях для збереження світового миру і своїх загрожених позицій у світі, або за залізною завісою ділять долю того самого українського народу, якого землі поміж собою ділили.

Ні, Господь Бог не забув про нас у небі, а коли доля від нас відвернулася, то відвернулася хіба тільки на час. Вона розкинула нас по світі на

те, щоб ми переконалися, що ніде не знайдемо для себе другої України ані другого Дніпра, що ніде не знайдемо такого ласкавого сонця, не дихнемо таким повітрям, не почуємо такої пісні, якою є вже сама наша рідна мова, ні такого співу Божої птиці, не побачимо такої квітки, як на своїй рідній українській землі. Доля теж тільки на час підкорила наших братів на рідних землях під тяжке вороже ярмо. «Ми «на чужині, на чужій роботі», вони «на своїй несвоїй землі» — одні і другі зглиблюємо ціну власної вільної Батьківщини. У ту мряку, якою огорнене завтра світу, ми не дивимось отупілим зором зневіри. Наш зір її пробиває і пробивається через неї в нашу соборну й вільну Україну з такою незахитаною вірою, наче б ми в ній уже були.

**

Ми врочисто відзначаємо пам'ять наших великих борців з часу наших визвольних змагань, що боролись за свободу для нашого Українського Народу. Ми їм віддаємо нашу пошану і вказуємо їх нашому молодшому поколінню як гідний зразок до наслідування.

Які заслуги мали за собою Великі Сини українського народу, невідхильні і до загибуні невтомні борці в його визвольних змаганнях, якою загрозою вони були всім наїзникам на нашу землю, зайво говорити. Це без сумніву за нас найкраще сказав сам ворог. Це підтвердили ті, що разом з ворогом раділи у днях чорного смутку всього українського народу.

Дух, що його наші борці-мученики віддавали за рідну Батьківщину, надхнув увесь український нарід ще більшим завзяттям до боротьби, в якій вони залишилися до смерті, вірними неспущеному вниз прапорові: прапорові соборної, вільної, незалежної Української Держави. Той їхній дух вложив на нас святий заповітний обов'язок, що нам не вільно в боротьбі зарідну Батьківщину скоріше відітхнути, доки не дихнемо тим повітрям,

яким у коротких днях нашої національної волі мали щастя дихати їхні лицарські груди.

Звернені очима нашого духа в сторону могил наших народніх героїв, ввижаються нам могили всіх старшин і стрільців, поляглих за волю України, складаємо їм поклін, а з поклоном

наш обіт: Ви не живете, але живе Ваше діло; Ви його не докінчили: ми його будемо продовжувати, як це ми робимо тепер на чужій землі, відзначимо Вашу світлу пам'ять на Рідній і Вільній Землі — в Україні!

Так нам допоможи, Господи!

«Наші брати, що лежать у могилах, що життя своє віддали за Волю і Віру України. — вони для нас не померли...їхні Могили з нами говорять, як ті гасла стоять перед нами, вказуючи нам шлях до кращого майбутнього».

(З проповіді Мученика УАПЦеркви Митрополита Василя Липківського).

Петро Карманський

**«Не камянйте на німих могилах
І на руїну сліз неліт безцільно.
Нехай кров помсти грає вам у жилах.
Най пісня ваша гомонить весільно!»**

Лев Биковський

СПОГАДИ ПРО ПОЧАТКИ УВК В 1917

Південно-західні околиці Звенигородщини були ближчі до степів. У моему засязі, в трикутнику — Звенигородка, Тальне Рижанівка, були такі села: Озірна, Водяники, Попівка, Вільхivecь, Гусакова, Кобрінова, Залеське й містечка Тальне та Рижанівка. Остання була у віддалі коло 20 верст від Звенигородки вглиб повіту та інші проміжні менші поселення.

Ця околиця, як і взагалі Звенигородка, мала географічне й історично особливий характер. То була проміжна зона на границі лісостепу й степу в Україні. До цих околиць доходили колись мандрювання з півдня кочовиків-скитів. По них в лінії сел Кобрінова, Залеське й містечко Рижанівка у степу залишились сліди у вигляді похоронних могил та полів. У середневіччю, свідчить проф. д-р Юліян Талько-Гринцевич у своїх студиях про історію м. Звенигородки й Звенигородщи-

ни, тут була переважно «пустка». Вона відділяла т. зв. «дикє поле» від загосподарованих теренів з їхніми селами, хуторами й містами-твердинями. Цю небезпечну, під всілякими оглядами, пустку заповнювали розлеглі ліси, повні дикого звір'я, тут переховувались втікачі з панських маєтків, вештались розбійники і взагалі «непевні» люди-шукачі легкої наживи. Згодом тут на перехрестях шляхів в лісах і ярах виникли з них малі оселі, корчми, поселення, що розвинулись з часом у більші села. Вони проіснували до моїх хлоп'ячих часів. Населення тих сіл, хуторів зберегли свій вигляд і питомий характер в залежності від їхніх початкових заснувателів. Це яскраво позначилось на жіноцтві тих сіл. Приміром жінки с. Попівки, як більш сталий за чоловіків, складник населення, відрізнялись від жінок с. Залеського. Жінки с. Попівки, що була колись в

лісах, були більш слов'янського типу, високі, чорняві, вдягалися у темніший одяг. Натомість жінки в с. Залеському, як свідчить сама назва села, в степах, з вигляду і одягу успадкували риси скитів. Вони були низького росту, присадкуваті, білявки, вдягалися в кольори степу, пожовклої трави, жовтувато-бурого коліру. Ці села воювали між собою, всі вони разом відзначалися сміливістю, були задиркуватими, мали чимало прикмет одичиних з тих давніх пригодницьких часів. За моїх часів (1900-1912) тут вже була мільш сумірна та бідніша атмосфера. Люди жили по стародавньому. Були переважно під польськими впливами. При селах здебільшого були розташовані маєтки-фільварки Любомирських, Потоцьких, Браніцьких та інших т. зв. «кресових королів».

Українське православне селянсько-козацьке населення по цих селах, бо в місточках переважали жиди, творило «нижчу» суспільну верству, яка стихійно асимілювала прихоськів, передусім поляків, та почасти й москалів. Натомість у «верхах» панувала польсько-панська, римокатолицька атмосфера. Ця суспільна верхівка тримала зв'язок з Польщею, передовсім з Варшавою та Краковом.

З такого положення виникала, делікатно висловлюючись, «шорсткість» взаємовідносин між згаданими верхами й низами. Вона сприяла підтриманню історичних традицій. Спогади про козаччину, особливо гайдамаччину з XVIII століття, залишилися й жевріли в серцях українських мешканців цих околиць аж до початків XX-го століття. Адже Вільшана, Лисянка й Умань, оспівані в творах Т. Шевченка, були не так далеко від нас. Тому й не дивно, а цілком закономірно, що в силу того роду географічних, історичних і демологічних причин українське Вільне Козацтво відродилось навесні 1917-го року власне в цих околицях Звенигородщини.

Населення по селах навкруги Звени-

городки було мішане. Воно складалося з селян, нащадків козаків і асимілюваних «меншостей» або прихоськів (поляків, москалів, німців). У деяких селах, як от в одному на шляху від Звенигородки до с. Козацького, не було фільварків. Населення ж цього села, як пояснювали мені, складалося переважно з козацьких нащадків то б то людей, що завжди були вільними.

По інших селах родини козацьких нащадків виділялися із загальної селянської маси своєю заможністю, незалежною поставою, порядністю та традиціями.

Мій батько служив лісничим в звенигородських маєтках графа А. Потоцького. Ми мешкали в лісництві Привороття. Лісовий обшир Привороття, майже у 2000 десятин лісу, був розташований між селами Попівка і Залеське. Той ліс тягнувся майже від містечка Рижанівки аж під село Вільхівець. Воно так само, як сусіднє йому село Гусакова, знаходилося при великому поштовому тракті-шляху між Звенигородкою і Тальним. Формально лісничівка Привороття, а тому і наша родина, належали до села Попівки. Це село у свою чергу знаходилося на шляху, що провадив від Звенигородки, повз село Озірну, почасти Водяники, через Попівку до містечка Рижанівки.

Отож в сусідньому нам селі Гусакові, Гусаківської волости, жила селянсько-козацька родина Смоктів. Добродій Смоктій у мої свідомі вже часи (1905-1912), літ під 40, середнього зросту, поважного вигляду, приїздив іноді, пригадую собі, у різних справах до мого батька у лісництво Привороття. Зовнішнім виглядом скидав він на «кулішівський тип», з вусами додолу, завжди у вишиваній сорочці, з зеленою або червоною стрічкою, в широких шараварах і добрих чоботях. Він мав на собі з доброго сукна чорну чемерку й смушкову шапку.

Смоктій й мій батько що разу довго за столом в канцелярії про щось гомоніли... Після його відїзду батько оповідав мені, що то був Смоктій з Гусакової, нащадок козацького роду. У його родині ще й досі переховуються шляхетні козацькі традиції, та що Смоктій думає, при першій нагоді, відновити козацтво в Україні. Постає Смоктія завжди мене, хлопця, приваблювала, а до його задумів я ентузіастично приєднувався.

І справді пару літ по тому, з настанням лютневої революції 1917-го року в колишній Російській Імперії та з подумом волі на Україні, вже від квітня 1917-го року, заходами Смоктія та його однодумців Вільне Козацтво на Україні було відновлене. Тими ближчими однодумцями Смоктія були мої колишні старші товариші зі Звенигородської Комерційної Школи: Віктор Ковтуненко й Гаврило Пищаленко. Вони після закінчення школи у 1912-му році подалися у Київ, студіювали в Київському Комерційному Інституті, абсолютували його і з настанням революції переїхали у Звенигородку. Тут В. Ковтуненко взяв чинну участь в місцевому самоврядуванні, а А. Пищаленко редагував часопис «Звенигородська Думка». Вони обидва стали до радниками Смоктія в організуванні Вільного Козацтва. За це В. Ковтуненка місцеві симпатиків большевиків вбили підчас одної з його поїздок по повіті. Залишив він у смутку вдову-дружину й дитину.

Спільними заходами Смоктія та згаданих українських свідомих інтелігентів було зорганізоване Вільне Козацтво спочатку в с. Гусаковій, потім поширилось на Гусаківську волость. Звідсіля цей рух захопив увесь Звенигородський повіт. Уже в першій половині квітня 1917-го року відбувся в Звенигородці перший повітовий з'їзд представників Вільного Козацтва. На ньому були ухвалені основні постанови організації і завдання Вільного Ко-

зацтва, як територіяльної військової організації.

Але тут від початку сталася трагедія, що зустрічає майже всіх ідеалістів, коли їхні мрії-задуми здійснюються в житті. Розвій і характер Вільного Козацтва на Звенигородщині пішов у напрямку, який не відповідав, мабуть, задумам Смоктія і його однодумців. Тому він поволі відійшов від цієї справи і дальша доля його мені невідома.

Тому на зїзді в Звенигородці було вибрано на кошового отамана не Смоктія а Семена Гризла. С. Гризло був селянином з села (містечка) Калниболоти (Екатеринополь) Звенигородського повіту. Він служив перед тим писарем у волості а потім у російському війську. Його тверда вдача більш відповідала рівневі й настроям тодішньої маси козацтва. Постає С. Гризла і дальша його доля були вже описані одним з учасників тих часів і подій в журналі «Українське Козацтво», ч. 4 (18), за жовтень-грудень 1971 року.

До Вільного Козацтва вступали тоді, як то я спостерігав, здебільшого люди старші, бо молодь уся на війні. З одним з таких відділів, попівчанською сотнею, я зустрівся в с. Попівці, відвідуючи Звенигородщину десь в кінці літа 1917-го року.

Проф. Дмитро Дорошенко свідчить, що вже на початку літа 1917 року Вільне Козацтво на Звенигородщині нараховувало тисячі своїх членів. На 2-му Всеукраїнському Військовому Зїзді у Києві Звенигородське Вільне Козацтво мало своїх представників: С. Гризла, Шаповала і Сергієнка. Вони явились в старо-козацькому убранні — в жупанах, з шабляками, в шапках з шликками і з оселедцем на головах. Кметливістю і орієнтацією в тодішніх складних національно - політичних справах ці посли Звенигородського Вільного Козацтва не відзначались, але були захоплені усією романтикою колишнього козацтва.

СТАРШИНИ УВК ЛИЦАРІ ЗАЛІЗНОГО ХРЕСТА (УЧАСНИКИ ЗИМОВОГО ПОХОДУ)

I. Члени УВК з 1917-18 років

Сотник Інж. Віктор Вакуловський
В 1917 р. член УВК в Чернігові, старшина 8-го Чорноморського полку 3-ої Залізної Дивізії

Полк. УВК Константин Тжепель-Чепля Елліс
Юнак Спільної Військової Школи, старшина 3-ої Залізної Дивізії

II. Заслужені Обласні Отамани УВК в 1969-72 роках

Полк. УВК Інж. Михайло Ковальський
Обласний Отаман УВК на Канаду від 1. травня 1969 р. до 5. лютого 1972 р.

Полк. УВК Михайло Олійник
Обласний Отаман УВК на Австралію від 1. травня 1969 р. до 18. квітня 1972

Яр Славутич

МІСЦЯМИ ЗАПОРОЗЬКИМИ

ЖОВТІ ВОДИ

Біля П'ятихаток я зійшов із потягу і, розглянувши заздалегідь накреслену географічну карту, пішов до Жовтих Вод пішки. Бита степова дорога, щедро засмалена південним сонцем, легко лягала під ноги, які несли мене, мов на крилах. Було радісно в передчутті зустрічі з тим прославленим місцем, що 1648 р. під іменем Жовтих Вод увійшло в історію України.

Ледве пройшов я кілька кілометрів, як мене наздогнало вантажне авто, повне зернистої пшениці. Порівнявшись зі мною, воно раптом зупинилося. Дверці шоферської кабіни, хряпнувши, відчинилися, і звідти виглянуло в типовій робітничій кепці вилицювате обличчя.

— Слиш, есть махра? Курньом? Падвезу!

Мені зробилось нараз якось не по собі від цієї несподіванки, що нагло обірвала нитку думки, яка тільки но починала снуватися. Я відповів, що не курець, і вилицювате обличчя ще швидше сховалось, як появилось, не запросивши мене сісти. Не встиг я нагадати про те багатообіцяюче «падвезу», як автомашина захурчала і — тільки пилуга встала. Замість попередньої думки напливала інша, гірка, як степовий полин, що — вигнаний із лану — журно прив'явав біля шляху.

«Не риками — повіддю тече українська пшениця до елеваторів, а звідти в незнану й похмуру північ, що поглинає все і завжди ненаситна...».

Та ось уже спереду замойорили куці глоду, а ще перегода виріс із-за них покритий соломою та кураєм курінь баштанника. Пройшовши ще трохи, я побачив широкий схил до річки Жовті Води, весь усіяний великими, з відро завбільшки, кавунами й динями, що вилискуючи під сонцем, нагадували полягле військо. Кавунів

було так рясно, що баштанник, очевидно, не в змозі був накривати кожного кураїною, щоб він у холодку соковито дозрівав.

Привітавшись до сторожа, що вистругував із дерева ложку, я почав було нарікати на спеку. Усміхнувшись, сторож мовчки підвівся, ступив до куреня і за хвилину повернувся з великим рябокерим «монастирем» і колодачем у руках:

— Пригощайся.

Я торкнув колодачем кору кавуна, і той дзвінко репнув, показуючи соковиту, червону з білими жилками «душу», що була приємно холодна і дуже смакувала.

— Як же вам живеться тут, діду?

Сторож мовчки вистругував далі ложку, лише знизав плечима:

— Так собі.

І тут я остаточно ствердив, що всі діди, на яких я полював, щоб від них довідатися щонебудь про старовину, були завжди мовчазні й замкнуті в собі.

— Та вам добре тут, мабуть, — наводив я діда на розмову. — Солодкі кавуни, славні Жовті Води...

— Та немає пуття! — перебив дід. — Хто їх там шанує?! Ось їхав перед тобою «охтомобіль», а з нього вискочила нечиста сила та — мерщій на баштан. Вхопила, сатана, кілька кавунів та прямо з огудинням і понерла, прямо з коренем... «Та я тобі й сам дам, — кричу йому, — тільки полюдському рви», а він: «Нічаво, дедка!» і — слід пропав. Хіба така наволоч шануватиме Жовті Води?

— Та то ж росіянин, діду, — кажу йому.

— Лапотник поганий, кацап паршивий, — вилаявся баштанник, аж плюнув із пересердя, а потім, наче схаменувшись, хитро покосився на мене темним оком з-під насуплених

брів, наче вимірюючи тим орлиним зором, чи не забагато мені наговорив.

Уловивши цей багатомовний погляд, я посилював дух порозуміння між нами:

— Плавма пливе й пливе наша пше-ниця до них, а вони тільки беруть, все забирають... І вугілля, і залізну руду...

Тут уже дід покинув стругати ложку і, стискаючи різальце в правій руці, наче шаблю, почав аж вимахувати ним.

**Гербова печатка Запорозького
Війська**

— Гаспиди, крашанки *) вже тягнуть. Повигадували пляни якісь: тільки давай, давай і давай, а щоб хоч на штани чогось привезли, так дулю з'їж.

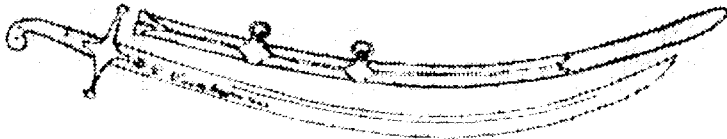
Лише тепер я помітив, що баштанник був у полатаних, із лляного полотна, штанях. Замість гудзиків були

дерев'яні цурки (палички, посередині прив'язані до полотна нитками).

— От уже скоро десять літ сторожую, а ні одних штанів не дали. Варстат, що баба ткала колись, і той до колгоспу взяла, а там розікрали чи попалили, нечистий їх знає.

Коли дід уже остаточно мені довіряв, тоді йому розв'язався язик. Пішли ми поза кущі глуду до річки і довго ходили вздовж неї. Баштанник мені все розказував та показував, з якого боку наступали запорожці. Богданів білий кінь перед наступом заржав так голосно, що його луну було чути аж в Олешках. А Кривоніс тоді прудко гнався за якимсь багатим магнатом, а магнат, щоб урятуватися, кинув Кривоносові чималий капшук золота, а Кривоніс наздогнав магната, стягнув його з коня, підвів до того капшука та й каже ляхові: «Іж стерво, оце нагробане в наших міщан золото, тоді не засічу». Магнат зрадів та й почав те золото уплітати. Тільки докінчив капшук — і репнув, а замість золота потекли сльози народні та й дзюрчать — бо на тому місці криниця відкрилася — ось уже скоро три сотні літ. І тільки тоді криниця перестане плакати, коли Україна вільною стане.

І ми з баштанником напилися джерельної води з криниці біля Жовтих Вод, річки, з боків якої росте звичайний очерет, зрідка лозник, вода по пояс — не більше, кольору не жовто-

Шаблі І. Мазеви, 1862 р.

*Погой очима буде сльоба,
Же през шаблі маєм праса!*

го, а звичайного, синюватого. Мабуть колись від розмитої глини була вона жовтавою.

МОГИЛА ІВАНА СІРКА

Вона стоїть над річкою Чортомлик у селі Капулівці поблизу міста Никополя. На невисокому горбі — з піщаного каменя надгробник у вигляді звуженої догори плити (вишина більш як метр). Ще збереглася частина напису давньо - українською книжною мовою: «.. Іоан Сірко Дмитрович отаман кошовий воска запорозького...».

Помер Іван Сірко 1680 р. Його праву руку, висушену в сонці, козаки возили з собою — як талісман. Вони вірили, що Сіркова правиця, яка добре рубала в битвах, давала їм силу.

Після поразки українсько-шведських військ під Полтавою розлютовані москалі розрили могилу і останки кошового порозкидали по полю. Але знайшлися люди, що позбирали кості небіжчика і знову поховали на тому місці. Тоді ж таки поставлено цей надгробник, на якому з пам'яті висікли дату смерті, що, до речі, розходиться із справжньою датою смерті Івана Сірка.

Місцеві селяни шанують пам'ять славного кошового. Розповідають про його надзвичайну відвагу й жорстокість у походах на кримських татар, що в ті часи постійно набігали на українські землі, набираючи собі ясир...²⁾ Однак Сірко проймався жалем до людей, які зазнавали нужди. Наприклад, сусіднє приозівське плем'я ногайських татар не мало випасу для своєї худоби. Кошовий рік-у-рік дозволяв їм пасти на запорозьких левадах.

Відомий Сірко також як ревний оборонець української православної віри, що серед запорожців отожднювалася з українською національністю. Одного разу запорожці пішли походом на Крим, визволили невільників, що були приковані до весел на турецьких галерах, і поверталися додому. Одно-

часно забрали з собою багато українців, що були колись захоплені татарами в ясир, але, довго живучи в Криму, побусурманились, тобто прийняли чужу віру. Невесело поверталися вони в Україну, бо чужа татарська земля стала їм рідною. Це зрозумів Сірко й дозволив відділитися тим, що воліли жити в Криму, на чужині. Один за одним почали відходити — десятки, сотні, тисячі. Вражений такою великою кількістю перекинчиків, Сірко люто розгнівався й наказав козакам догнати зрадників української віри й вирубати їх — до ноги! Відтоді те місце називають «поганим полем». Про нього є багато легенд. Поет П. Кузьменко написав поему «Погане поле». Тепер там лежить село Чорна Долина. 1937-го р. я був у ньому, записуючи фолклор на півдні України. Сумно й непривітно воно виглядало: сірі тини, сірі хати з прогнилою покрівлею, сірі люди. Богом прокляте місце! Нічого путнього я не записав там. На впаки, коли почав розпитувати про Сірка і його вчинок, хтось доніс голові сільради, і мене трохи не заарештували. Визволили документи від декана Запорізького Державного Педагогічного Інституту, що діяв з доручення інституту фолклористики при Академії наук у Києві.

Українські історики, зазначають, що Сірко дванадцять разів був обраний кошовим отаманом, 55 разів переміг татар у більших битвах, а в малих поєдинках рубався майже щодня. Турки називали його «урусшайтаном», тобто українським чортом, а султан наказував навіть молитися в мечетах, щоб Сірко згинув.

Такий хоробрий був наш славний предок. Його іменем названо невелику залізничну станцію біля Запоріжжя.

У п'ятдесятих роках я довідався з часописів, що на могилі І. Сірка поставлено пам'ятник. Тоді ж таки затоплено Великий Луг.

В. Д.

ДО ПИТАННЯ ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА (Скорочений уривок з архівних матеріалів Василя Ємця)

В цій справі діє якась згубна пасивність. Надаремно читаємо захоплюючі спогади чужинців (Боплян) про козацький нарід і козацьку державу. Надаремно перечулюємось поезією Тараса Шевченка, читаючи про славу козацьку й зрошуємо очі сльозами, або підносимося духом, співаючи пісні козацькі...

Нам затуманює голову підшептана мода на все чуже. Забуваються помалу великі діла Богданові, сміливі задуми Мазепи та історична роля козацтва.

воно для нього з поняттям військовика; «унгвардія» — це щось з царсько-московського.

Натомість «козак», «козаччина» — це слова, що містично сприймалися кожним українцем ще з коліски й вони можуть мати рушійну силу. А тим часом цих слів і понять ми старанно уникаємо.

Щоб не бути голословним вкажу на недавній, який може видаватися й дрібним, факт — при проектуванні статуту для нового об'єднання українських комбатантських організацій ви-

Відділ козаків з Балетного Ансамблю «Калина» з Торонга під пам'ятником Тараса Шевченка в Буєно Айресі

Коли і робимо спроби зберігти чи утворити на майбутнє якісь військові кадри, то чіпляємось за такі форми, як «ветеран», «комбатант», «унгвардія» і т. і. Коли прийде до діла, то ці назви не зрушать серця народу, не потягнуть його за собою. Бо в уяві народу «ветеран» — то якийсь щонайменше вісьмидесятилітній дід-інвалід; «комбатант» — слово чуже для нашого народу і навіть чи пов'язується

креслено слова «булава», як, мовляв, не західноєвропейське. Зробив це з крові і кости українець.

Може дехто з «реально» думаючих скаже, що подані міркування є «романтикою». Може так воно і є. Але треба пам'ятати, що без романтики, без певної містики не відбуваються великі народні рухи. Треба знати і те, що зберігання народом тих чи інших історичних традицій і реліквій не по-

збавляє його права на новочасний життєвий поступ і можливості його здійснення.

Отже всі ви «реальні» військовики,

створить насправді, реальне діло, поставивши на порядок денний РЕАЛЬНЕ гасло — гасло творення війська козацького, за його кращими історичними традиціями.

М-гр Осип Губчак

До статті «Тризуб Державний Герб...» в ч. 3 (21) «У. К.»

До всіх аргументів за Хрест на Тризубі, історичних, правних, геральдичних і т. д. — доходить ще один, найважливіший: релігійний.

У святім письмі записані слова пророка Єзекіїля — **«Нарід, що працює на славу Господу Богові — зростатиме в багатство».** (Єзик. 29-20). Натомість **нарід, що не віддає належної чести Богові — то на нього «Бог виляє своє негодування і сповнить свій гнів над ними».** (Єзик. 20-8).

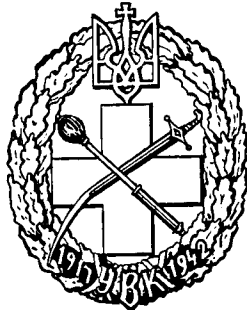
Коли пригадаємо часи 1917-1920 — як наші провідники не хотіли Хреста на Тризубі і взагалі хотіли будувати без Бога («Нам попів не треба») — то зрозуміємо, чому вони довели Україну до руїни.

В римській історії записано, що коли імператор Костантин йшов до бою зі своїм суперником на престіл імператора, він мав сон, в якому бачив хрест з написом — «під цим знаком побидиш». Пробудившись, він зразу звелів поставити хрести на прапорах своїх легіонів. І дійсно переміг і потім узнав християнство дозволеною релігією. І так все було в історії: коли народи йшли під знаком Хреста — зростали в силу. Коли ж забували про Хрест — падали. І коли ми в наших змаганнях хочемо збудувати свою державу, то мусимо мати Хрест на Тризубі. Бо сказано в Св. Письмі: **«Коли Господь не збудує дому (держави) то даремно працюють будівничі».** (Псалом 1.27.1).

ВАЖНЕ ДОПОВНЕННЯ

В чис. 3(21) «У. К.» на ст. 32 до Прикладів вживання герба державної форми тризуба з хрестом треба додати: **Боевий прапор 2-го Запорозького полку Дієвої Армії УНРеспубліки,**

що ще й тепер зберігається в музеї ім. Генерала Михайла Садовського в Вінніпезі, має велике зображення державного герба України — тризуб очолений хрестом.

о. Ілля Нагірняк

ЩЕ ПРО ІЛІНСЬКИЙ ЗАПОРОЖСЬКИЙ СКИТ НА АФОНІ

У журналі «Українське Козацтво» ч. 3, 1971 р. я написав був статтю про св. Іллінський Запорозький Скит на Святій Горі Афон. Цю свою статтю я закінчив описом цього Скиту Архимандритом Іовом Скакальським (тепер Архиепископом УАПЦейкви на Полудневу Америку), який відвідував цей Скит в 1964-тім році. Тут він описує, що в той час жило в Скиті лише 4 монахи, всі вже старі і немічні, а в Скиті все немає кому їх заступити, і тому там все поволі саме від себе руйнується...

Недавно прислав Владика Архиепископ Іов Редакторові «Українського Козацтва» прекрасний образ св. Іллінського Скиту, а Редакція зробила кліше з цього образу і поміщає на слідуєчих двох сторінках в цій журналі. З цієї нагоди я хочу ще дещо доповнити свою попередню статтю про св. Іллінський Запорозький Скит та події на самій Святій Горі Афон.

Як я вже згадував, Владика Іов відвідав був св. Іллінський Запорозький Скит в 1964 році. Два роки пізніше, тобто 1966 році появилася в нашої пресі «Звернення до православних українців в розсіянні суцях», в якім кажеться:

«Спокій і благодать Господа нашого Ісуса Христа нехай буде зо всіми вами!

Ми, монаші поселенці Святої Гори Афон, звертаємося до вас із закликом: якщо хто з вас побажає відійти від суєти світу і збирати собі духові багатства, то нехай поблагословить його Господь! Пам'ятайте, що все в цьому світі — проминаюче: і слава, і багатство — все тлінне. Вічна тільки душа, пізнавши Бога.

Сучасний світ лежить у злі, і стоїть на порозі апокаліптичних часів. У світі багато спокус і гріха, і не кожен, живучий у ньому, може зберегти душу свою в чистоті. Всіх тих, хто може збирати собі вищі цінності, ми призиваємо вступити в чернецтво, в число нашої братії.

Ми не таїмо: життя монаха — не легке, проходить у труді й молитві — зате ж велика йому нагорода на небесах!

У сучасний час, як і все в світі переживає велике зубожіння, Свята Гора переживає велике зубоження. Біда наша в тому, що після Першої світової війни припинився доступ на Афон ченців, і тепер ми маємо велике оскуднення в людях. Ось у нас, в Скиті Св. Пророка Іллі, осталося лише пару людей і то старці, наймолодшому з нас біля 80 років. У Скиті св. Андрея — декілька людей. В монастирі Св. Пантелеймона — біля 40 людей, а

до Першої світової війни були тисячі. Келії ж і колиби остаються порожніми і в міру вимирання монахів відходять, як виморені посілости, в чужі руки і руйнуються. Із 83 келій до Першої світової війни — осталося 13.

У нас є земельні приналежності, прегарні виноградники, городи, орішники, оливкові й цитрусові сади, — але ми вже немічні вдержувати все це в належному порядку.

Надіємось на милість Божу і нашу Покровительку і Заступницю Божу Матір, Ігуменю Святої Гори, що Вона не оставить нас Своєю милістю і пшле нам зміну й опору. А був би жаль, коли б багатовікові досягнення Святої Гори були порушені, і вийшли б з наших рук.

Недавно грецький уряд дозволив в'їзд на Афон бажаним вступити в чернецтво. Раніше це було заборонене. Тому, бажаних приїхати до нас просимо негайно пов'язатись з нами.

Ваші богомольці: Ігумен Скита Св. Пророка Іллі

Архимандрит Миколай з братією

Пишіть на адресу:

The Very Rev. Archimandrite Nicholas Skite Prophete Elie Mont Athos Karyes, Greece.

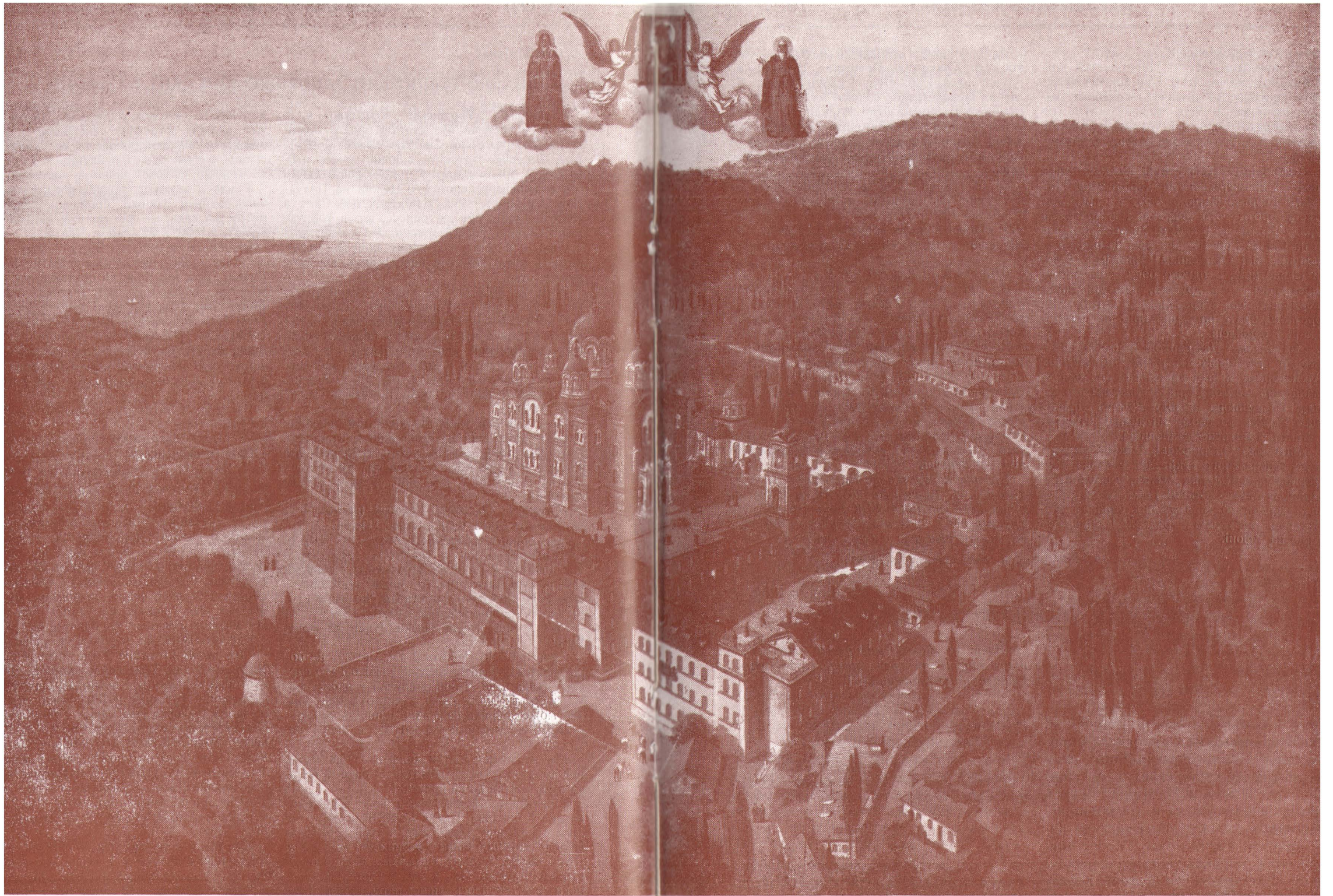
Таких «Звернень» вислано з багатьох монастирів зі Святої Гори Афон. Чи хтось з українців зголосився і виїхав на Гору Афон — нам не відомо. Але нам відомо, що на припоручення Священного Синоду Сербської Православної Церкви виїхав до болгарського монастиря св. Гілардія на Святій Горі Афон священник з Америки о. Хрїстостом Століч («Вісник», Вінніпег, ч. 13, із 1 липня 1966).

Тим часом Грецький Уряд, знаючи, що чернече життя на Горі Афон замирає, а в монастирях знаходяться неоцінені багатства та дорожочинні рукописи і бібліотеки, переводячи низку реформ, увів також Губернаторство Святої Гори Афон і декретом ч. 124-69 визначив функції Губернатора Афону. Досі державна Гора була автономна, а всі монастирі знаходилися під юрисдикцією Патріярха Константинопольського. Саме в цей час появилася на Афоні ченці - богослови з СССР, що опрацювали Православну Енциклопедію на Горі Афон.

Проти Губернатора Уряду Греції на Горі Афон пішли протести, а серед них найголосніший і найгостріший протест Московської Патріярхії (бо тут вже знали про великі скарби монастирів на Афоні).

Синод Московської Патріярхії 25 квітня відбув у цій справі спеціальне засідання і ух-

ПЛІНСЬКИЙ ЗАПОРОЖЬСЬКИЙ СКИТ НА АФОНІ

валив слідувачі постанови:

«1. Вважати декрет ч. 124 прийнятий урядом Греції в лютому ц. р. і визнаючий функції губернатора Афонського півострова, нарушуючим права і старі традиції життя монастирів Святої Гори, а в тім числі руського монастиря в ім'я св. великомоченика Паптеймона.

2. Святійшому Патріярхові Алексію звернутися до прем'єр-міністра Королівства Греції, пану Георгію Пападолулосу з висловом протесту проти того декрета, і з прозьбою до уряду Греції переглянути питання і відповісти на Святій Горі існуюче досі положення у відношенні між Священним Синодом і властями монастирів, з одного боку, і світською адміністрацією — з другого, щоб далі ніщо не перешкаджало збереженню в житті Святогорського братства монастирів їх старих традицій і привілеїв.

3. Святійшому Патріярхові Алексію звернутися до Святійшого Патріярха Вселенського Атенагораса, в чий юрисдикції знаходяться монастирі Святої Гори, з вясненням становища Священного Синоду Русської Православної Церкви по цьому питанні, і з закликом заняти ідентичне становище.

4. Святійшому Патріярхові Алексію звернутися до генерального секретаря Світової Ради Церков д-ра Юджіна Блейка, з проханням співпраці з боку Світової Ради Церков і її Комісії Церков по міжнародних справах для повернення нарушених традицій і прав монастирів на Афоні.

5. Ввятішому Патріярхові Алексію звернутися до Святійшого Патріярха Вселенського Атенагораса і до Первоієрархів інших Помісних Православних Церков з пропозицією скликати Всеправославні Наради для розглянення утвореного положення на Святій Горі Афон. Ці наради могли б мати місце на Афоні, або другому місті, не включаючи Москви.

Ці постанови підписав патріярх Алексій і сім членів його синоду». («Вісник», Вінніпег 1 жовтня 1969 р.).

У відповідь на ті протести Грецький Уряд заборонив всім чужинцям в'їзд на гору Афон.

ПИМІТКА РЕДАКЦІ «У. К.»

На оригіналі образу св. Іллінського Запорожського Скиту (копію якого подаємо на звороті цього) зазначено, що його надруковано в хромолітографії Н. Т. Корчак-Новицького в Одесі і ще поміщено такий напис в московській мові: «Дозволяється духовною цензурою. Київ, 30 іюня 1914 года. Цензор Протоієрей І. Корольков». Самий же Скит названо «русским общежительним». Отже, Москва і за царських часів і той наш історичний козацький монастир загарбала до свого «спіску». Друк же того монастиря підлягав спеціальної цензури.

При цій нагоді цікаво ще додати, що в літографії Н. Корчак-Новицького в Одесі, як подає його син Полк. УВК Андрій Новицький, друкувались і нелегальні українські матеріали, за що власника її було суворо покарано.

Василь Ємець

ДОТРИМУЙМОСЯ КОЗАЦЬКОЇ ТРАДИЦІЇ!

«Якщо не можна малоросам прищепити нашу мораль, то треба знищити підстави їх національних традицій...».

Ленін

Цього заповіту Леніна, Москвини ретельно дотримують передусім впровадженням свого традиційного звеличювання «па отчеству». Ось, ледве встигли захопити Галичину, як вже вкоротці повернули її в «Івановичів», «Петровичів», «Андрійовичів» та інших «вичів». На цю тему, автор цих рядків вже писав в нашій квартальниковій «Українське Козацтво» довшу й повну ДОКУМЕНТАЦІЇ статтю. Але нещодавно зауважив, що один з наших козацьких побратимів, до свого

ймення та призвища, додав ще й літеру для свого «отчества»...

В тім журналі, було надруковано:

Козак це пан, володар, бо він панує над собою і над скарбами землі, що нею володіє. Тому у зверненнях між козаками ВЖИВАЛОСЯ слово «пан»: ПАНЕ господарю, ПАНЬО господиньо, ПАНОВЕ молодці, ПАНОВЕ громадо, ПАНЕ отамане, ПАНЕ добродію... Бо ПАН — то не раб і чохам а носій НАЙВИЩИХ людських чеснот. Бо ПАН — це людина, що но-

сять з ЛАСКИ Творця образ і подобу Божу і вміє той образ в собі БОРОНИТИ. А Бог — ПАН, тому і людина пан».

(«Українське Козацтво». Число 1 (15). 1971 р. Підкреслення — В. Є.).

Слово «пан» було серед нашого Козацтва таким РОЗІЮВСЮДЖЕНИМ і УЛЮБЛЕНИМ, що воно заманіфестувалося й в наших піснях та козацьких думках. Глибше цікавлючись нашим співацьким багатством, міг би подати багато з нього прикладів того притаманного нам КОЗАЦЬКОГО явища, але й поданого вдолі матеріялу, вистаче для ствердження СЛУШНОСТИ вгорі подіженого. Ось вони: «Ой, шож бо то ПАНОВЕ молодці, щось у хмаронці гуде?»

Поховали ПАНА отамана
В сиру землю глибоко.

(«Ой, шож бо то тай за ворон»)
«А шоб ПАН Чепіга та ПАН Головатий,
Зібравши все військо Запорізьке».
(«Ой, тисячу сімсот...»)

«Ой, наш батько ПАН кошовий
По козаках туже.
Ой, хто б піймав ПАНА Саву
Сам йому послуже...»

«Ой, як скоче та й ПАН Сава
Ізза свого столу,
Ухопили ПАНА Саву
За правую полу.»

«Ухопиться та ПАН Сава
За ясну зброю,
Ой, підняли ПАНА Саву
На три списи вгору».

(«Пісня про Саву Чалого»)
«ПАНЕ гетьмане Хмельницький,
Батьку Зинов Богдан Чигиринський?»
(«Дума про похід на Молдавію»)
Оце, ПАНОВЕ молодці, над Полонним
Чорна хмара вставала,
Не одна ПАНІ-ляшка
Удовою зоставала...»

(«Дума про Корсунське бойовище»)
«Тодіто не один козак за ПАНА гетьмана
просив,
Що не один жидівський жупан зносив».
(«Дума про жидівські утиски»)

«Ей, ПАНЕ куме, ПАНЕ Барабашу, ПАНЕ
гетьмане молодий!
Чи не могли ми... у двох козацькі порядки
подавати...
Ей, ПАНЕ куме, ПАНЕ Хмельницький, ПА-
НЕ писарю військовий!

«Ей, ПАНІ, ти ПАНІ Барабашева, гетьманова
молодая!

Ужеж теєр твій ПАН, гетьман молодий
На славіній Україні з Хмельницьким великі
бенкети всчиняють...»

Оттодіж то ПАНІ Барабашева, гетьманова
Удариться об поли руками...».

(«Дума про Хмельницького і Барабаша»)
«Тодіж то ПАН Хмельницький добре бдав
Козаків до схід сонця в поход випроважав...»

(«Дума про козацьке повстання»)
«ПАНОВЕ молодці! Добре ви дбайте,
Собі гетьмана наставляйте...»

(«Дума про смерть Богдана Хмельницького»)

«Гей, браття, ПАНІ-молодці
Козаки Запорожці,
Як ви ся маєте?»

Гей, ПАНОВЕ-молодці,

Козаки-запорожці!

Ой деж то ви пробуваєте?»

І ще один приклад з козацької піс-
ні:

«Нам pomoже святий Юрій

Ще й Пречиста Мати

Турка воювати!

Гей чи ПАН, чи пронав,

Двічі не вмірати...

Гей, нумо хлопці, до зброї!»

Таких і тому подібних прикладів, міг би подати й більше. Але і їх вистаче, шоб кожний наш козак чи козачка усвідомили ДОРІЧНІСТЬ нашого КОЗАЦЬКОГО звичаю, що залишили нам наші КОЗАЦЬКІ діди й прадіди!

Цікаво, що за моїх часів, ще до Першої Світової Війни, сліпі кобзарі, з якими я мав контакт й деякі з них вже дещо вживали й москівських слів, але, як правило, НЕ ВЖИВАЛИ «отчєства». Отже, либонь й несвідомо, але дотримувались нашої КОЗАЦЬКОЇ традиції. Але був один кобзар Іван Кучугура - Кучеренко, що походив з козацької слободи Мурахви, що був частим відвідувачем моїх батьків.

Та ось він зачав не ходити від хати до хати, але розїздити з виступами в Харкові, Полтаві, Києві- де вже наш інтелект перейняв москівське «вєлчаниє на атчєству» й нараз, я довідався, що він вже є не «Іван Кучеренко», лише «Іван Іович». Однак, то був виімок з правила.

Павло Бабяк

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА ПРО ОСВІТУ І ВІЙСЬКО

«Тіло-нічтоже, дух животворить»

Г. С. Сковорода

Третього грудня 1972 року мине 250 років від дня народження українського філософа, педагога, поета і письменника ГРИГОРІЯ САВИЧА СКОВОРОДИ. Народився 3. 12. 1722 року в селі Чорнухах, Лубенського Полку на Полтавщині. Батьки мазоземельні козаки-селяни і виростаючи між селянами міг Сковорода протиставити себе в пізніших творах багатіям:

«Вас Бог одарил грунтами,

Но вдруг может то пропасть,

А мой жребій з голяками,

Но Бог мудрости дал часть!»

Вже в місцевій сільській школі виявляв надзвичайну розумову здібність й дивував своєю мудрістю. Любитель природи і, перебуваючи близько з народом й слухаючи кобзарських дум, освідомлював себе національно, та навчаючись в Києво - Могилянській Академії, тоді єдиній високій школі в Україні, з якої виїшла ціла низка діячів, що своєю працею й творчістю поклали підвалини під українське культурно - національне а потім і політичне відродження 19-го ст., збагатив себе можливістю праці для українського народу, з чого завжди був задоволений, хоч життя його було далеке від вигідності й безтурботності.

В Академії навчався він повних 10 років і там опанував мови: старогрецьку, гебрейську, німецьку й польську а латинською володів як рідною. Там теж запізнався з вченням західньо-європейських філософів: Декарта, Ляйбніца і Вольфа та зокрема пізнав основню античну філософію грецьку і латинську, а згодом поглибив ще своє знання за кордоном в рр. 1751-53, подорожуючи по Угорщині, Австрії, Німеччині і Північній Італії.

В 1753 р. покликав його єпископ Юсаф на вчителя поетики в Переяславській Колегії. Василь Шевчук так описує його нібито першу лекцію: «Панове, други! Латина — хороша мова. Цією мовою говорять з нами великі римляни і достославні мужі науки нині. Хвала і слава мудрим! Але навіщо нам позичати воду, коли у нас своя криниця, чиста і невичерпна? Ви всі майбутні пастирі свого народу, поети, воїни, яким стояти на варті волі, мудрости. Народ могутній вами, а ви народом. Ви не Івани без роду-племени, а козаки, діди яких громили шляхту і потрясали Порта. Ви спадкоємці веселих, щедрих, дзвінкоголосих русичів, що переймали славу у печенігів, половців та Візантії. Поезія — не хитромудра пташка, а меч духовний; разючий, гострий в руках умілого і шмат простої криці в руках того, хто не навчився користуватись зброєю. Ми з вами мусимо цього навчитися. І навчимося!».

Для своїх учнів написав підручник поетики «Разсужденіє о поезіі і руководство к іскуству оной». На жаль, єпископ скоро звільнив Сковороду нібито за непослух, що не хотів викладати за підручником Г. Кониського, мертвою латинською мовою.

В рр. 1754-59 працював приватним вчителем або, мандруючи між народом, проповідував свої філософічні й педагогічні ідеї та старався допомагати словом і пером, стаючи в обороні волі й добробуту свого народу.

В 1759 році запрошено його на вчителя в Харківській Колегії, де й навчав з малими перервами 10 років. Покинувши Харків мандрував повних 25 років по Україні та перебуваючи в

приятелів і між своїм народом, писав філософічні й поетичні твори та байки, в яких не раз висмівав тодішні стани в Україні та тих, що нічого не роблять й тільки бавляться. Живучи близько з народом, навчав також своєї філософії українських панів й інтелігентів, йдучи за своєю провідною думкою, що людина повинна робити те, що відповідає її здібностям та навчав тієї найбільшої правди, що тільки той не боїться «острої сталі смерти, чия совість як чистий хрусталь». Не зберігання матеріяльних дібр, але «любов до мудрости, щоби дати життя духу нашому благородство серцю, світлість думкам, яко голові всього. Коли дух людини веселий, думки спокійні, серце мирне, то й усе світле, щасливе, блаженне». Не дивно, що він дуже часто повторював: «Пізнай себе», «слухай себе», «поглянь у себе самого», бо лише тоді зможемо знати міру інших створінь.

Вже давніше, за царського самодержавія, москалі хитрували вважати Сковороду «своїм» чоловіком, а тепер совети, так «істинно руськіє, як і презренні малороси», намагаються зробити з нього наскрізь матеріялістичну й невіруючу советську людину, хоч само життя Сковороди дає цьому подавляюче заперечення. Він родився і виховався в Україні, між своїм рідним народом, він віруючий український філософ і патріот та своїм словом і цілим єством боровся проти поневолення України. Він важко переживав те, що Катерина II, нищила волю України, та коли вона зачула про нього й післала гінця, запрошуючи його переселитися з України в Москву та бути придворним філософом, Сковорода відповів гінцеві: «Скажите царице, что я не покину родіни» і додав віршем: «Мені моя свирель і овца дорожє царского вінца».

Сковорода, поряд із Шевченком, але іншим характерним тільки йому способом, найбільше правдиво й глибоко виявляє сутність українського на-

роду, природу його духа. Він же і вроджений учитель, педагог-новатор. Його педагогічним поглядам властиві гуманізм і демократизм, він і сьогодні повинен мати відповідний вплив на формування української людини.

Основним педагогічним принципом Сковорода вважав виховання природних здібностей і створення гармонійно розвиненої людини. Великого значення він надавав любові до праці, самодіяльності учнів та керівній ролі батьків і вчителів. Він вимагав уважного ставлення до дитини, розвивати в ній кращі риси, властиві нашому народові, віруючи глибоко у силу науки і освіти. Він вказує також на необхідність вивчення довкільної природи і прищеплення вихованцеві любовне її розуміння. «В природі Творець Всесвіту виявляє себе, свою благість й тому слід її вивчати і любити, бо то є книга Богопізнання, та коли її розуміти, вона людину ушляхетнює й збагачує в добрі діла».

Велика заслуга Сковороди і в тому, що він звернув увагу на важливість народности у вихованні, що особливо є важливе для поневолених народів, панівні над ними нації намагаються накидати свою мову, культуру, свої виховні ідеали, вбиваючи цим окрему національну індивідуальність поневоленої нації, руйнуючи її власні ціхи розвитку та роблячи її менше вартісним народом.

Сковорода, як глибоко суспільна одиниця, підкреслює також необхідність життєвої гармонії, а саме погодженість між особистими та громадськими потребами: «Щаслив, хто спряг в собі частную должность з общею. Сіє єсть истинна Жизнь!».

Це лише кілька прикладів цієї непересічної людини, його науки і життєвого благородного труду для українського народу. Дбаючи про розвиток розумових здібностей в своїх учнів і довкілля, він весь час дбав також про свою освіту. Його ж заходи й турботи про заснування Харківського У-

ніверситету також свідчать про це, як високо він цинив потребу освіти.

«І чужому навчайтесь й свого не цу-чайтесь» — молив нас великий Т. Шевченко. Й не треба нам чужих богів і якщо хочемо виховати наших дітей в згоді з Богом й нашими національними ідеалами на корисних членів української спільноти, то найкращою буде дорога вказана нашим великим філософом - педагогом Сковородою. Дотримуючись цієї дороги, наші діти будуть добрими християнами, щасливими людьми й правдиво корисними членами української громади, якими не вела б їх доля.

***

Всесторонність філософії Сковороди виявляється не тільки у вихованні, в освіті й знанню та в практичній допомогі своєму народові, — він теж сам героїчний борець за нові правди, духове пробудження народу, чого найяскравішим прикладом є його ставлення до воєнного діла, точніше до обов'язків воїна. Військове звання має в Сковороди свою окрему важливість й відповідальність. Про його розуміння цієї переважливої справи, хай послужать його думки, що їх цитую за Володимиром Шаяном в: «Етичні, соціологічні і педагогічні погляди Григорія Сковороди».

«Коли військову сотню веде той, кому треба сидіти в оркестрі, то це велике суспільне нещастя». Гіркий натяк на гетьмана Кирила Розумовського і його брата Олексу.

«Хто роджений воїном, тримайся бадьоро, озброюйся, із природою швидко навчишся. Захищай хліборобство і купецтво від внутрішніх грабіжників і зовнішніх ворогів. Тут твоє щастя і твоя радість. Бережи звання як око. Що солодше уродженому воїнові, як воєнне діло?».

«Відплачувати за кривду, захищати беззбройну невинність від страждання, боронити основи суспільности, правди, — це його пресолодке снідання, обід і вечеря. Не бійся, з Богом

легко буде тобі зносити голод, спрагу, холод, жар, безсоння, крововилиги рани і сам страх смерти. Коли діло з Богом, це воєнне горе буде тобі сто разів приємніше, ніж твої ранги і прибутки. Ранги може носити кожен, а діло може доконувати тільки уроджений. Діло і без ранги є ділом, а ранга без діла це ніщо і діло без Бога».

«Не бійся вмерти тілесно, бо будеш в кожній хвилині терпіти смерть духову. Відняти від душі вроджену чинність — це відібрати в неї поживу. Ця смерть люта. Знаю, що бережеш тіло, але убиваєш душу, а це заміна зла. Не знаю навіщо носити тіло, якщо шадити віддати його за те нащо хто тим тілом одягнений».

«Зброя воїна це не тільки його меч. Це його ціле тіло, енергія, сила і саме життя. Тіло є знаряддям борні, так само як меч. Воїн, себто його духовна істота, «одягнений тілом» так, як тіло одягнене зброєю чи мечем. Меч — важливе знаряддя в бою, але важливіша рука, що ним ударяє, важливіший дух, що керує рукою, важливіша справа з Богом, якій служить дух лицаря і так, як меч є для бою, так і тіло є для бою. Жалувати тіло чи життя для бою — це те саме, якби лицар жалував меча, що викутий для бою».

Скільки то козаків померло на очах Сковороди тією «духовою смертю», вибираючи дворянські чини, зраджуючи справу священної борні замість оборони своєї Січі, козацької волі, чести і правди своєї нації.

І далі Сковорода каже: «З Богом навіть коротке життя воїна виповнює довгі літа. А діло з Богом є само для себе найвищою нагородою». (кінець цитати).

Сковорода жив в часах упадку лицарського й бойового духа серед провуду козацтва і самого козацтва, а тому його вчення, вірного козацького сина, було подумане як пробудження лицарського ідеалізму і бойового духа, що мало підняти козацьку борню і, вслід за тим і борню цілої україн-

ської нації, за волю на найвищі вершини святої боротьби за Правду.

Вплив Сковороди на його сучасників був надзвичайний і можна сміло сказати, що Шевченко, Котляревський, Гоголь й Кирило - Методіївські братчики були просякнуті його філософією. Можна теж без сумніву твердити, що відродження української нації в новіших часах й пробудження героїчного ідеалізму в душі нашого народу, відбувається на основі філософії Сковороди. Герої Крут і Базару, герої Українських Армій Визвольних Змагань і Української Національної Армії в другій світовій війні, безприкладно героїчні бої Української Повстанської Армії, геройський спротив українських жінок і мужів в концентраційних таборах далекої Півночі і холодного Сибіру а в останніх роках безприкладний геройський змаг наших письменників і вчених на рідних землях — все це у великій мірі вислід вчення ідеалістичного героїзму Сковороди. Український нарід справедливо називав його «Старчиком Божим». Жив бо з Богом й поклав він твердо в серці своєму оздобити своє життя стриманістю, задоволенням малим, ціломудрієм, лагідністю, трудолюбивістю, терпінням, благодумністю, простотою звичаїв, чистосердечністю та глибокою і щирою любовю до свого народу, якому присвятив свій труд і вчення.

Заховалася ще така подробиця, як Сковорода передбачив свою власну

смерть. Перебуваючи у діди́ча Ковальського, в слободі Іванівка, осінню 1794 року, Сковорода одного разу немало здивував товариство, що завжди збиралося послухати його. Шукаючи, знайшли його в саду, де він копав собі могилу. Намагалися його розважити, але він передчував свою смерть і, виконавши всі приписи християнської віри — Св. Сповідь і Св. Причастя — помер 29. жовтня 1794 року. На могилі просив написати: «СВІТ МЕНЕ ЛОВИВ, АЛЕ НЕ СПИИ-МАВ». Який це світ хотів зловити нашого філософа? Він не ухилився від світу як такого, а тільки від «поганого його серця», від світу гнобителів народу, світу несправедливості й пільми. Сковороду ловив той світ, який тоді, в другій половині 18-го віку, нищив волю України. Він не поїхав до Москви ані до Петербурга, де міг зробити кар'єру. Не дав себе зловити і тим сітям, які закидали на нього ті українські вищі духовники, що очолювали тодішні коле́гії в Переяславі і в Харкові. Остав вірний голошений ним Правді до останніх хвили́н свого трудолюбивого життя.

Використана література:

М. І. Ковалінський: Григорій Савич Сковорода. Лондон 1956.

Д-р Лука Луців: Григорій Сковорода і його філософія. Альманах Українського Народного Союзу на рік 1972. Володимир Шаян: Етичні, соціологічні і педагогічні погляди Григорія Сковороди. Лондон-Торонто 1972.

ПОСПИШЬ ВИСЛАТИ ПЕРЕДПЛАТУ ЗА 1972 РІК

хто ще її не вислав. бо новорічне число «УК» на 1973 рік будемо розсилати тільки тим передплатникам, післяплатникам та кольпортерам, що виконують цю свою повинність і забезпечать нас від втрати через наше до Вас побратимське довір'я.

УКС Редакція і Адміністрація «У. К.»

Іван Хміль

НА ЧЕСТЬ ВЕЛИКОГО ФІЛОСОФА УКРАЇНИ
ГРИГОРІЯ СККОВОРОДИ
З НАГОДИ 250 ЛІТТЯ ЙОГО НАРОД ЖЕННЯ

Іде задивлений в простори
Свого народу і землі, —
В степи і сонце, в ясні зорі,
В Дух Предків-Оріїв своїх...

І в цих просторах бачить себе —
В Природі ж, весь Закон Буття!
В очах яснить прозоре небо,
В душі — незбагнене чуття!

І сум, і радість, біль і втома,
Молитва й віра в свій Н а р о д.
І хоч немає — хати-дому, —
Іде, як Бард, без перешкод.

І любить всіх, — свою Ідею
Несе всім спраглим землякам! —
Міцніш Платона, Галілея —
В ТРАКТАТИ вкладає слова:

— Не бійтесь жертв, самопосвяти —
Любов і труд, це доля бджіл!
Борня свята за — Рідну Хату, —
Найбільша й найдорожча ціль!

Свірель у пазусі. Природа ж
Така прекрасна без кінця!..
— Ні, ні, — не хочу... Жить з Народом
Дорожче царського вінця...

Дорожче Митри і Корони,
Дорожче почесей і втіх!
— Ні, ні — у степ, де жайворони,
Бо в митрах їх, — неволя й гріх...

І знов свірель співа у полі,
І знов прискорена хода! —
Це наш Філософ Бога молить,
Це наш святий — СКОВОРОДА!

ДЕ ПЕРЕБУВАЄ СТАРОВИННА УКРАЇНСЬКА ЗБРОЯ?

У 18-му столітті гетьманська столиця Глухів була великим центром виробництва гармат в Україні для озброєння козацьких армій. На тих гарматах є позначка «Глухів», або також і напис — прізвище ливаря. До славних ливарів належав Йосип Балашевич, його син Карпо та ін.

1. Чому в Ленінграді біля човна і пам'ятника цареві Петрові I стоїть УКРАЇНСЬКА гармата «збройних справ майстра Йосипа Балашевича», відлита в Україні 1692 року? Чому в Ермітажі в Ленінграді, стоїть 16-типудова гармата-велетен з України? Чому Росія не поверне в Україну українські пам'ятки історії і культури, в тому зброярські?

2. Чому в Чернігові залишили три

невеликі глуховські гармати, але велику українську гармату перевезли до Москви? Вона встановлена напроти входу до т. зв. Палацу з'їздів у Кремлі. Її відлив у Глухові український майстер Карпо Балашевич для гетьманської армії. Якими мотивами керується сучасна «інтернаціональна» Москва, підтримуючи далі царсько-імперські традиції викрадання чужих історичних пам'яток?

3. Де поділися булава, пірнач та клейноди й інші гетьманські українські відзнаки та символи влади, які мали б бути за декретом Леніна 1918 р. передані з Росії Україні, в Київ? Їх у Києві немає!

(«Шлях Перемоги» 9. 7. 72)

Михайло Брик-Дев'ятницький

«РЕМБРАНДТІВ КОЗАК»

Один з найбільших мистців свого періоду голландський маляр і мистець Рембрандт Гарменсз фан Рейн народився 15 липня 1606 р. в Лейдені в родині заможного мельника Гармена фан Рейн. Навчався малярства в Якова фан Сваненбург в Лейдені і в Пітера Ластмана в Амстердамі в 1623 р. Проживав в Лейдені аж до 1630 р. Відтак аж до своєї смерті 4. жовтня 1669 року жив в Амстердамі. Намалював він приблизно 600 картин, 300 граверів і 1600 рисунків.

В цій короткій розвідці, хочу висвітлити дещо нових даних, що торкаються картини Рембрандта, яку довший час називали «Польський вершник», що тепер знаходиться в музею Frigs Collection New York City.

Заходить питання: «Коли постала ця картина!? Твердження що в п'ятидесяти роках 17 століття, на мою думку невірні. Невірні по мимо навіть цього, що про цю картину вже так багато написано, а все ж таки учені дотепер шукали в темряві і не могли знайти доброго сліду. Невірним є також твердження деяких наших українських знавців, що цей вершник, це Богдан Хмельницький, чи Іван Мазепа. Такі твердження по мимо патріотичного патосу аж ніяк не витримують критики.

Більше є тут рації, коли хтось твердить що це «Козак — лісовчик». Так! Але ж тут заходить знова питання: А хто ж дав Рембрандтові замовлення на того вершника? Яким чином опинилася ця картина в родині Огінських? Чому Михайло Огінський, вже як великий Гетьман Литовський, дарує цю картину для польського короля Станіслава Августа Понятовського, а цей в свою чергу дарує цю картину для цариці Катерини II. І врешті решт, ця картина опинюється в Ермітажі в Петербургу, звідкіля її передають боль-

шевики до Польщі, і її купує граф Тарнавський з Дикова Старого, а пізніше перепродують її до Америки?

Хтось скаже: Але ж Михайло Огінський жив 100 років пізніше і він не міг її замовити в Рембрандта? Погоджуюся з тим. Дійсно ця картина була власністю родини Огінських. А хто були Огінські то хочу тут коротенько подати.

В моїх пошукуваннях в архівах Фризійської Академії в м. Франекері, натрапив я на двох братів Огінських, Богдана і Олександра. Походили вони з Вільна. Один з них Олександр був пізніше воєводою мінським, а його брат Богдан був хорунжим надворним литовським. Про них є також згадка з 1648 р.

Вони обидва студіювали на Фризійській Академії, де тоді був професором поляк Ян Маковські, що то був одружений з старшою сестрою дружини Рембрандта, Анною (Ант'є) фан Уйленборг. В актах Академії залишилося багато даних про характеристики цього професора. Непогомований, товариський, любив добре з'їсти й випити, по мимо доброї платні, як на ці часи, кишеня у нього завжди світила пустою. Отже, проф. Маковські, чи краще кажучи Макковіюс, так як він фігурує, шукав також інших доходів. Що Рембрандт приїздив до Франекер і одружився з Саскією фан Уйленборг, то видно що Макковіюс намовив братів Огінських до того, щоб замовили собі якусь картину в Рембрандта. Правдоподібно так і постала картина «Польський вершник» хоч назва вже з пізнішої дати. Познавав при тому один з Огінських, а коня домалював вже Рембрандт в Амстердамі. Кінь зовсім вийшов невдало, бо Рембрандт за ціле життя намалював тільки два коні. Не диво ж що голландський письменник і есаїст Сімон Ве-

стдейк, пише що цей кінь походить з жидівської ділянки з Амстердаму.

Одним способом, Маковські цю справу розв'язав. Огінські заплатили за картину 400 гульденів, а Рембрандт мабуть не забув свого шурина. Таке то моє твердження, яке вповні підтримують і дир. Фризійської Академії п. К. Сіккена і дир. Музею в Амстердамі п. Гаак.

Що торкається Огінських, то вони були причетні в Франекері до одної сутички, де загинув фризієць — студент. Після того вони від'їхали до Литви, де дістали відповідні пости, як я вже вижче згадав. Огінські виявилися оборонцями православної віри, і пераз боронили її в польському Сеймі. Їхній нащадок Михайло Огінський даруючи картину польському королеві Станіславу Августу Понятовському, пише таке:

«Сіре! Посилаю Вам козака, якого Райнбрандт посадив на коня. Цей кінь з'їв 400 гульденів. Найнищий слуга Пана Мого Милостивого
Михайло Огінський

Великий Гетьман Великого Князівства Литовського».

Отже ніде в листі не має згадки про поляка. Є згадка про козака. І це мабуть одинокий козак, якого Рембрандт намалював.

Тому пару років назад опублікував я був подібну розвідку в голландській мові. Цю розвідку прихильно прийняла голландська фахова критика і почала вживати назви «козак», «козацький офіцер в Голляндії» і т. п.

Тут ще хочу раз підкреслити: Нехай наші патріоти не роблять в патосі дурниць, називаючи цього вершника Богданом Хмельницьким чи Іваном Мазепою. По перше: Богдан Хмельницький ніколи не перебував в Голляндії, а друге: коли цей портрет Рембрандт малював, то Івана Мазепи ще не було на світі.

Зрештою, картину Рембрандта «Польський вершник» можна сміло називати «Рембрандтів козак». Бо ця назва таки більше відповідає правді.

Григорій Підгурець

КОЗАЦЬКА СЛАВА В МИСТЕЦТВІ ЗНАЧКОВОГО УВК ЛЕОНІДА БЕНЦЕЛЯ

Станиці ч. 5. Гетьмана Пилипа Орлика

Славна доба українського козацького лицарства знайшла широкий відгомін в українській народній словесності — наших піснях-думах, в літературі і в драматичному мистецтві, але в значно меншій мірі позначилася вона в українському образотворчому мистецтві. Відносно небагато наших мистців-малярів присвятили більшість своєї творчості геройській тематиці козацького періоду нашої історії.

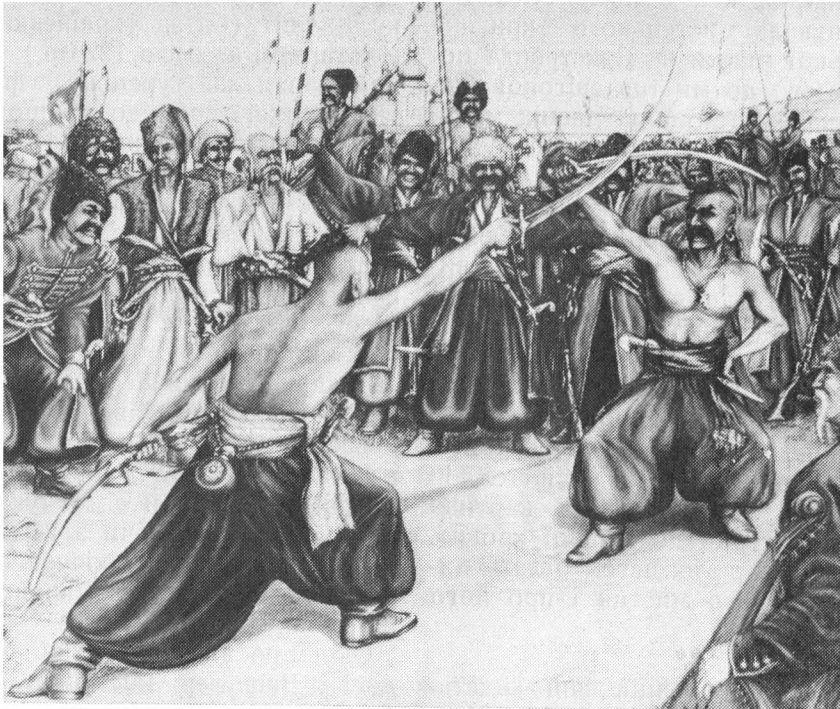
Тому дуже відрадним явищем на нашому мистецькому горизонті на еміграції є творчість мистця маляра Леонада Бенцеля, який, як видно з його

дотеперішнього мистецького дорібку, саме козацько-лицарській тематиці присвячує найбільшу увагу.

Леонід Бенцель, народився у Полтаві 1936-го р. Цього самого року комуністичні окупанти арештували його батька за «контрреволюцію» і швидко після того слід по ньому пропав. Мати Леонада, О. Андрієнко — Пичатківська, яка виводиться з давнього українського шляхетського роду була змушена скриватися перед НКВД з двома малими дітьми, бо така сама доля була б і їй судилася. Вибух советсько-німецької війни

Зліва направо: Адм. Значковий Леонід Бенцель (мистець), Адм. Хорунжа Олена Андрієнко - Пінатківська (його мати) і Ігнат Панамарчук.

«Козацький герць до першої крові»
Знімка з картини пензля Леоніда Бенцеля

дав змогу матері Леоніда продістатись на захід і остаточно після війни сім'я Бенцелів, через Венесуелю, опинилась в Америці та остаточно поселилася в місті Сіеттел, в стейті Вашингтоні.

Вихований своєю матір'ю Леонід змалку захопився легендарним чаром козацького лицарства. Змалку шабля стала його невідступним другом. Необачні герці шаблею в його юності мало що не вкоротили його життя або привели до каліцтва, проте це не знівечило його великої любови до козацької традиції.

Леонід Бенцель, винайшов свій власний спосіб малювання крім малювання звичайними олійними фарбами. Він також малює кольоровими оліями, які за його упевненням, є тривкіші від олійних фарб та краще надаються для його стилю малювання, а саме великої детальности і природних кольорів, яка є йому питома і яка спонукала мистецького критика сіятельської газети Ф. Еркстранда порівняти його до мистця світової слави, Ель Грека та інших давніх майстрів образотворчого мистецтва.

Громадяни міста Сіетл вже не раз мали нагоду насолоджуватись мистецькими творами Леоніда Бенцеля, в цьому місті він мав уже декілька виставок. Двічі здобув він другу нагороду серед експонатів десятків місцевих малярів, а саме на мистецькій виставці в передмісті Сіетел Магнолія він здобув другу нагороду за образ «Козацький напад на турецьку фортецю», а на іншій виставці в Сіеттел він здобув другу нагороду за картину «Козацький герць до першої крові». Місцева преса з тих нагод багато писала про нашого мистця і про його творчість.

**

Українці на еміграції, якщо йдеться про наші власні справи, не визнають міждержавних і навіть міжконтинентальних кордонів. Таким чином, хоч американці в своїх газетах нази-

вають Леоніда Бенцеля американсько-українським мистцем-малярем, в нашому розумінні він в першу чергу український мистець, без уваги на те, де він у вільному світі проживає. Тому великою приємністю для українського громадянства Ванкуверу, в Бритійській Колумбії, був факт, що цей наш мистець із зразками своєї творчостии завітав до цього міста і мав дводенну виставку в Марітайм Музеї в днях 25-го і 26-го вересня 1972 р. До влаштування тієї виставки в дуже великій мірі причинився місцевий відомий патріот і громадський діяч, Іван Валан, який поробив усі конечні заходи в цій справі.

Не зважаючи на несприятливу погоду та недостачу обильної попереджуючої реклами виставка вдалась успішною. Для тих, що мали нагоду її відвідати, вона залишиться приємним спогадом, побачивши такі чарівні історичні картини, як: «Битва біля річки Калки» (битва українських князів з татарами на весні 1223 р.), «Козацький напад на турецьку фортецю», «Козацький герць до першої крові», «Козацький розвідник, «Нечай», «Осаул», «Козацький полковник із судженою», «Поєдинок козака із польським шляхтичем» та інші. Завдяки питомому мистцеві способу малювання, усі постаті немов живі, здається ось-ось зійдуть з канви і змішаються із видцями.

Виставка картин Леоніда Бенцеля була поєднана з виставкою гербів українських гетьманів, Ігната Пономарчука, також із Сіетел Вашингтону. На показі були герби сімох українських гетьманів, починаючи з гербу Богдана Хмельницького, а кінчаючи гербом останнього Гетьмана України, Павла Скоропадського.

Окремою атракцією тієї небувалої досі у Ванкувері мистецької виставки були зразки козацької історичної зброї, шабель, списів та бунчуків із багатой збірки І. Пономарчука і Л. Бенцеля.

Слід згадати про імпазантну картину намальовану олійними фарбами Олени Андрієнко-Пічатківської також із Сіеттел, а саме український краєвид з родинної місцевости Панька Куліша, де він і похоронений.

Успіх тієї виставки у Ванкувері, а ще в більшій мірі нагода популяризу-

вання не тільки українського мистецтва, але й українського славного минулого повинні захопити українські організації та установи й в інших місцевостях Канади та ЗСА, щоб уможливити маляреві влаштувати цю дійсно виїмкову, прекрасну, виставку.

**«Козацький розвідник»
Знімка з картини пензля
Леоніда Бенцеля**

**ХТО ГОТОВ ЗА КРАЙ, ЗА ВОЛЮ,
СКЛАСТИ ГОЛОВУ СВОЮ,
ТОЙ БУВАВ. І Є, І БУДЕ
ПЕРЕМОЖЦЕМ У БОЮ...**

О. Олесь

«Є одинокий спосіб позбавитись трусливості. самого низького з людських пороків: це зрозуміти, що честь дорожча від життя».

Адмірал Того

Микола Диканько

«ГАДЮЧИЙ ВИРОДОК»

Маленький Грицик сидів на лутці, тиснув лице до шибки й дививсь на улицю. Улиця нагадувала Грицикові торішню ярмарку, на яку він їздив з татком. Так само метушилися люде, тяглися навантажені підводи, кричали погоничі. Тільки на ярмарці не було довгих рядів козаків з рушницями, що майже без перестану йшли серединою улиці; за ними купками їхали кіннотчики, а ззаду в де-кілько пар коней провозили гармати. І все поспішалося до мосту, відки чулися гарматні вибухи. Грицик уже знав, що це не грім, а большевики. А большевик в Грицькому уявленні здавався голим звірем, схожим на людину, з густою щетиною по всьому тілі і з великими вишкіреними зубами, так само, як він бачив велику малпу в татовій книжці. В зубах у большевика ніж, а в руках сокира, бо він всіх людей ріже.

Але Грицик не боявся большевиків. Він бачив, що щось таке твориться, знав, що за Дніпром большевики, уявляв собі, як вони стріляють по городу з гармат, але йому здавалося, що ні його, ні мамусі, ні татка це не торкається. Потім Грицик згадав, що вчора, як почувись ізза Дніпра гарматні вибухи, татко, дуже стурбований, побіг кудись з хати і досі не повернувся; і сам заплакав. За сльозами не помітив, як відчинилися двері і в хату скорою ходою увійшов татко. Він був у синьому жупані, на поясі мав якісь рем'яні коробочки, а за плечима стреміла рушниця. Це все надзвичайно подобалося Грицикові.

— Ну, що?

Ця ще мамуся! Завше, коли Грицикові хочеться висловити свої почування, вона починає з татком якусь розмову.

— Погано! Вояків мало, большевиків сила нечисленна, а наші зарання перейшли вже на нелегальне стано-

вище. Ех, Марино, Марино, всі ми українці у запічку, а як прийдеться до діла, так і в кущі!

— Татку, і я — українець?

— Українець, Грицику, українець! Ти в мене справжній козак!

Грицикові надзвичайно подобається бовтатися в повітрі ніжками аж під самою стелею в міцних таткових руках. І страшно трохи і смішно, бо знає Грицик, що не впусе його татко. От тільки, навіщо у татка обросли губи густою щетиною? Грицик завше морщиться, коли татко його цілує, особливо в шийку.

Татко пішов стріляти большевиків, а Грицик лишився з мамусею. Мамуся сьогодні якась надзвичайна: не йде до кухні, не варить, а тільки сидить на стільці та плаче. Грицик не розуміє чому мамуся плаче.

— Мамусю — допитувався Грицик — що тобі болить?

— Нічого, дитино моя, нічого!

— Може тобі чого дати? — і заглядає в заплакані мамусіні очі.

— Мамусю, а що ми будемо робити з тими большевиками, що тато настріляє?

Раптом мамуся перестала плакати і зляканими очима подивилася у вікно. По вулиці, звідти, куди зранку везли гармати, бігли якісь люди в довгих шинелях і стріляли з рушниць. Засвітили кулі, забрязкотили розбиті шибки. Щось загуркотіло в двері, які зірвалися з петель і впали, а в хату вскочило декілько незнакомих людей в сірих шинелях.

— А тут, хто живьот?

Грицик добре знав, що це не большевики, бо вони були вдягнені, в зубах не стреміли ножі, а в руках замість сокир вони мали рушниці такі самі як у Грицикового тата. Через те Грицик зробив кілька кроків вперед, чемно шаркнув ніжкою, як він робив

завше, коли до тата приходили гості, протяг передньому руку і захва- лився:

— Грицько Ковалевський!

Потім згадав свою розмову з тат- ком і додав: — Українець і майбутній козак!

Передній подивився на нього зве- рху вниз, потім раптом увесь позеле- нів, очі налились кров'ю і він повер- нувся до останніх:

— Сlišіте, товарищі! Вот оно зме- нное отроде? (гадючий виродок).

Чогось мамуся впала навколішки і, простягаючи до переднього руки, за- голосила:

— Це моя дитина, воно ще малень- ке, мале... мале...

І не скінчила. Передній схопив Гри- цика за ніжку, розмахнувся, свиснув ним у повітрі і зі звірячою силою хря- снув Грициковою головою об лутку...

ЩО ПИШЕ ЛЕВКО ТРИСКА

(З радіо програми 29-го відділу СУА. Читав малий козак Аскольд Рихтицький)

Любі друзі, послухайте, якщо вам цікаво, а я скажу вам про себе, ко- ротенько й жваво.

Мене моя любя мати на добро нав- чає і козаків мені завжди за приклад ставляє. От, наприклад, як не хочу часом їсти каші, мати каже: «Кашу їли всі козаки наші...».

Як від себе відсуваю борщик з бу- ряками, мати каже: «Борщ в пошан- ні був між козаками...».

А як скривлюся, що й юшка мені теж немила, мати каже: «Ох, як юш- ку козаки любили...».

Ну, а що я запорожцем конче хочу стати, мусить мені борщ і каша й юш- ка смакувати!

Як пізнав я, що козацький харч є знаменитий, то недавно я навчився і молоко пити. Бо й молока не любив

я, і то таки дуже, та від тижня вже смакує і молоко, друже.

Перед Рздвом я учився колядок спі- вати...

«Щось ти слабо колядуєш!» каже мені мати.

«Ти як хочеш колядою людей зве- селити, мусиш свої юні груди молоком кріпити».

«Хоч молока ти не любиш, то знай, любий сину, що молоко запорожці пили без упину...».

Відтоді я свої груди молоком скріп- лено і вже певен, що колядок добре за- співаю.

Так і вам я, милі друзі, раджу пити молоко, щоб так добре всі співали, як співає ВАШ ЛЕВКО.

Подав Дмитро Грушецький

ПРОХАННЯ ДО ЧИТАЧІВ НАШОГО ЖУРНАЛУ

Адміністрація «Українського Козацтва» має велике запотребовання на чи- сло нашого журналу 3-тє (17) за липень-вересень 1971 року, але його вже не має в запасі. Тому ввічливо просимо Вас допомогти нам в цій потребі і коли можете, то пришліть нам це число, за яке зарахуємо Вам на conto Вашої передплати 1. дол. 50 центів. За ласкаву увагу до нашого прохан- ня заздалегідь щиро дякуємо!

«Адміністрація «У. К.»

НОВА НИЩІВНА ЗБРОЯ

Перший раз в історії воєн зареєстровано нові форми і методи завойовування і винищування, про які ще у березні 1971 року писав відомий журналіст Джек Андерсон, а нині обговорюють члени американського Конгресу, а саме геофізичні й метеорологічні, які спричинюють трясення землі, тропічні зливи, бурі на морі, гурагани тощо. А в зв'язку із застосуванням нової зброї у в'єтнамській війні сен. Клеборн Піл вніс резолюцію щодо виготовлення міжнародного договору, що забороняв би геофізичну і метеорологічну зброю. 1967 року, зливні дощі витворюється й нині вздовж т. зв. Го Чімін'я шляху, яким підкріплюється комуністичні сили у В'єтнамі і що науковими способами, штучно, для мілітарних цілей, міняється атмосферичні умовини в Півн. В'єтнамі й Ляосі. Сен. Піл й інші конгресмени твердять, що повинь з літа 1971 р. у Півн. В'єтнамі, яка з небаченою досі силою змивала залізничні шляхи, автостради та електричну сітку по цілій країні, затоплювала поля і зривала запори рік і озер — була ділом «мілітарної модифікації погоди». Про ці факти, на запит конгресменів у березні ц. р., дав вияснення секретар оборони Мелвін Р. Лерд, який ствердив, що «деякі аспекти нашої дії у цих справах (тобто модифікації погоди) мають виразне відношення до проблеми національної безпеки і тому вони є строго засекречені».

Питанням штучних атмосферичних змін для мілітарних цілей займаються науковці і військовики вже більше ніж 25 літ. Від кількох літ висліди студій і практичні досягнення тримається у засекреченні. Тільки часом методи викликування штучного дощу застосовувано в останніх роках. І так — 1969 року американська повітряна і морська фльоти штучно викликала дощі над тими районами Філіпін, що їм загрожувала посуха. Вони розсіва-

ли «айодайд срібла» і зуміли подвоїти кількість дощових опадів; їм вдалося врятувати від загибелі цукрову тростину і через те Філіппіни змогли збільшити свій економічний прихід на 43 мільйони доларів. Також в роках 1969-72 викликувано штучні опади в цілі забезпечення перед посухою на Флориді, у Тексасі і Окінаві.

Як всі інші наукові досягнення, методи модифікації погоди використовуються й для мирних цілей і для мілітарних. Питаннями застосування наукових способів зміни атмосферичних умов займається окрема комісія у Вашингтоні, що її очолює Генрі Палек, спеціаліст Стейтвого департаменту щодо міжнародних наукових справ. Однак мілітарне застосування бере верх, тому багато речей, які можна було б використати для покращання атмосферичних умов для населення, тримається у таємниці й не використовується.

Така ситуація викликає гостру реакцію у багатьох конгресменів як, наприклад сен. Гуд, що належить до групи скрайне пацифістичних конгресменів — твердять, що «ідея — пляни, що це (методи впливання на зміни атмосферичних умов) може мати широке примінення мілітаристами — є затривожуючі», бо «методи модифікації погоди як нової зброї відкривають двері для багатьох нищівних воєнних знарядів», нових перегонів у дозброєній політиці надпотуг й інших держав, наближують нову світову війну й можуть принести катастрофу для цілого людства.

Згідно з дотеперішніми відомостями про «геофізичну і метеорологічну зброю» показується, що штучно витворювані дощові хмари мають змогу опустити на землю 30 разів більше дощу, як при природніх атмосферичних умовах.

(«Америка»)

УВК НА 55-МУ РОЦІ ІСНУВАННЯ

ОБЛАСНА УПРАВА УВК НА КАНАДУ-СХІД

Сидить Обл. Отаман Курінний Осип Семотюк; стоять від ліва — Заступник Обл. Отамана Значковий Степан Бігун, Звязкова з організаціями Підхорунжа Меланія Гураль, Обл. Писар Бунчужний Володимир Дмитренко.

Станиця УВК чис. 19 вшанувала Пам'ять свого патрона — першого Військового Отамана Гетьмана Павла Скоропадського

10 червня 1972 р. в Чикаго в залі Українського Національного Музею відбулися урочисті сходи цієї нової станиці в присутності гостей, що їх число в шість разів перевищувало список членів станиці. Відкрив їх отаман станиці Значковий Іван Сарвадій привітанням присутніх та запросив до Почесної Президії Генерального Писаря УВК Полк. Проф. Павла Бабяка та Обласного Отамана УВК на ЗСА-Захід Курінного Інж. Миколу Фещенка - Чопівського. У своєму вступному слові станичний отаман пригадав історичне значення Козацької Ідеї для державного життя України та пояснив, що ці сходи призначені на вшанування пам'яті Патрона станиці, які мали відбутися 29 квітня, але календар імпрез українського Чикаго був так заповнений, що їх удалося скликати тільки на 10

червня. Він запросив Побратима Інж. Антона Кушинського прочитати доповідь на тему — «Вояцькі заслуги та лицарські чесноти Гетьмана Павла Скоропадського». З цієї доповіді скорочено реферуємо головніші уступи

Тепер, на порозі 100 річка з дня народження Гетьмана Павла та після 54 років подій в Україні 1917-18 років вже можна спокійніше й об'єктивніше згадувати про історичну постать першого Військового Отамана УВК і вибрати з духовного образу цього козака з діда й прадіда та вояка з крові й кости, те, що є прикладне й поучне для нас і для наших наступників. Занятися оцінкою та аналізом його державно-політичної чинності є уділом науково-історичних та політичних організацій. Для УКВ ж є вказаним зга-

дати його вояцькі заслуги та лицарські чесноти.

За японсько-московської війни 1904-05 рр., коли Москва вислала на фронт лише деякі військові частини, Павло Скоропадський, тоді молодий старшина Кавалергардського гвардійського полку московської царської армії, зголосився йти воювати з власної ініціативи. Там, на далекому Сході він командував сотнею козацького Читинського полку, брав участь в багатьох боях і вперше придбав боевий досвід. За геройське діло отримав високу нагороду — золоту зброю (хрест Св. Юрія на ефес шаблі з написом — «за хоробрість»).

На Московщину вертається аж в 1907 році і дістає призначення флігель-адютанта при царі. Але на царському дворі його не долюбляли і призначено командиром спершу Фінляндського полку, а потім лейбгвардії Кінного полку, який був на межі до упадку. Павло Скоропадський упорядкував той полк і вже за Першої світової війни відзначається з тим полком в бою під Краупішином. Він прориває фронт пруської піхоти, проскакує в запілля ворога, вирубає обслугу 14-ти німецьких гармат і, зачепивши їх за передки, пробивається назад. За таку відвагу одержав найвищу нагороду — орден Св. Юрія. Це відзначення було узнано, як знак особистого боевого лицарства, владою Української Центральної Ради (УНР) для всіх осіб відзначених тим орденом.

Павла Скоропадського призначено командувати гвардійською кінною бригадою. Але він, побувавши на початках своєї боевої служби в звичайній армійській козацькій частині, зрозумів де є схований здоровий дух армії, а саме — серед вояків, що походили з народних мас. Його потягнуло до армійських частин. Саме в той час армійській 3-ій Кінній дивізії було наказано стримати натиск ворога на Прибалтійський край і командиром її призначено Павла Скоропадського. Тут молодий генерал, так зумів вплинути своїм поступованням на частини тієї дивізії, які перед тим не визначались боевою активністю, що вони запалились воєнним захопленням. Сам генерал Скоропадський завжди спереду, постійно появляється там, де щось слабше, сам вирівнює крила своїх військових частин і до слівно на своїх плечах витримує бої. В іншому місці фронту стався тоді прорив завдяки панічному відступленню сусідньої кінної дивізії. Генерал Скоропадський кидає туди одну свою бригаду своєї дивізії і сам на чолі її відчайдушним наскоком зліквідував той прорив і під ураганим гарматним огнем ворога повертається на свій відтинок фронту.

Постійне бажання стояти ближче до спра-

ви, нехить до зайвих формальностей і воєнного бюрократичного листування, увага до молодших старшин, що були ближче ознайомлені з обставинами — це були його характерні риси. Горожанська мужність і незалежне тримання себе супроти не все доцільних бажань чи наказів вишого командування — були істотними і необхідними якостями генерала Скоропадського. Крім того, за самих, здавалось, безвихідних обставин, коли навколо всі говорили, що вже нічим допомогти не можна, він знаходив низку способів підтримати ослаблений настрій серед вояків, підбадьорити молодший командний склад і використати все те, що було в його розпорядженні...

Він не дивився на вояка як на сіру масу, яка може лише безастережно страждати й мовчки вмрати. Як дійсний вождь, що думав лише про перемогу, він розумів, що вояка можна запалити натхненням й повести за собою тільки особистим прикладом.

Кульмінаційною точкою боїв за час командування генерала Скоропадського 3-тєю Кінною дивізією був бій на р. Дубісі. Кавказька бригада та Єлисаветградський гусарський полк прорвали лінію німців. Туди було двинуто уланів з дивізії Скоропадського, щоб захопити плацдарм на протилежному березі. Генерал Скоропадський, як завжди, був спереду. Ситуація була тяжка. З одного боку треба було скористатись проривом, що його здобуто великими жертвами, й розширити його, а з другого боку треба було охоронити цю складну операцію від вмішування корпусного командира від якого сипались рясні накази не все відповідні до обставин... Вже відбито вісім контратак, здавалось, німці вичерпали сили і з'являється можливість повернутися до штабу. Генерал наказав подати коні. Штаб вже в сідлах. Скоропадський ще раз оглядає поле бою і раптом на тлі заходу сонця побачив знову темні силуети німців, що пішли в нову контратаку. Генерал насторожився. Його вояки теж уже були встали, але... знаєцька побігли назад... не витримали. Генерал, мимохіть, вилаявся. Потім, швидко зміркувавши, що його штаб з конвою є послидне, що має він в резерві, вихопив з піхви шаблю, махнув нею і понісся на чолі свого штабу назустріч німцям і своїм воякам, що втікали... Коли він зрівнявся зі своїми, він крикнув з диким надхненням, «Дякую, хлопці, за роботу!» — «За мною! Вперед!»... і несподіване «Ура» неначе виття підхоплене вояками, що ринулись бігти тепер вперед за генералом наповнило долину... Все перемішалось, коні й люди. Генерал врізався в змішані лави німців, вони розгубились і почали здаватись в полон. Девяту контратаку відби-

Палі слідували боєві подвиги Генерала Скоропадського в інших військових частинах, якими він командував в московській армії: 5-та армійська дивізія, 1-ша гвардійська дивізія і нарешті 34-корпус, куди його було призначено для наведення порядку. Той корпус перший, ще за місяць перед революцією, збудувався, але заспокоєний і упорядкований генералом Скоропадським, останній склав зброю і то вже як Перший Український Корпус за часів влади Української Центральної Ради.

Аристократ по вихованню, шляхтич по походженню, козак з роду, старшина привілейованих полків, Скоропадський, зіткнувшись в революційних обставинах з народними масами, зумів підійти до народу і виявив вищий дійсний аристократизм духа своєю тактовністю й чуттям.

Українські традиції рідни Павла Скоропадського, підігріті свого часу його приятелями українцями, прокинулися і заговорили в ньому зо всією яскравістю, такою природньою для його характеру. Як тільки він в 1917 р. прийшов до висновку, що лише використання історично - побутових умов можна спасти Україну, він розпочав обережно українізувати свій 34-й корпус. Завдяки популярності генерала та його особистим рисам характеру, до корпусу потягнувся гарний, здоровий елемент. В той же час Українське Вільне Козацтво на Всеукраїнській Козацькій Раді 6. жовтня 1917 року обрало генерала Скоропадського на свого Військового Отамана. З кінцем вересня закінчилася українізація корпусу, що зразу ж визначився кращою дисципліною та мав риси доброї боєздатності. Тому головнокомандуючий московської армії дав наказ Скоропадському виступити зі своїм корпусом з резерви на фронт проти німців і там замінити на позиціях 6-ту московську дивізію. Тоді для генерала Скоропадського наступив критичний момент. Військовик до кости, генерал московської служби, взірцевий старшина мав виконати боєвий наказ. Але генерал звиклий мати свій погляд на обставини, козак з діда й прадіда, що вже виріс у своїй українській національній свідомості та широко й глибоко розумів значення епохи, приймає рішуче інше рішення — віддати себе на службу Україні і це зробив.

У той час на фронті збільшився 2-ий Гвардійський корпус, а до нього долучилися інші московські військові частини і 120-тисячна маса вряків посувалася на Київ, щоб розігнати Українську Центральну Раду і «поглиблювати революцію». Щоб захистити Україну від цієї навали генерал Скоропадський двинув проти неї свій корпус, до якого вли-

вались і відділи Українського Вільного Козацтва.

До генерала Скоропадського посилились телеграми від головнокомандуючого московської армії та від різних революційних комітетів і установ з протестами й заборонами його дій. Його офіційно усунуто від командування корпусом і віддано під суд революційного трибуналу, що в ті часи означало тільки присуд смерті. Але Скоропадський на те не звертав увагу і блискуче поставлене собі завдання спасати Київ з Центральною Радою і Україною. До Українського Генерального Секретаріату послав телеграму, в якій з'ясував свої завдання та просив прийняти його в розпорядження української влади.

Пізніше, відчувши певне недовіря до себе з боку тодішнього українського державного проводу, а через те — і неприхильність до його корпусу, генерал Скоропадський, щоб урятувати дальше існування Першого Українського Корпусу, подався до димісії.

Але, як Військовий Отаман УВК він ставрався перед урядом УЦРади про зорганізування корпусу Українського Вільного Козацтва, як сталої військової частини в складі 30.000 козаків, але той проект не був прийнятний.

Коли Скоропадський в 1918 році став Гетьманом України, то на протязі семи з половиною місяців він широко розвинув свою і своїх фахових помічників діяльність улюблї йому військовій діяльці. Було видано закон про обов'язкову військову повинність, випрацьовано плян організації регулярної армії і створено кадри 8-ми корпусів, фльоти й авіації. При тому дипломатично переборено спротив з боку німців. Видано закон про відкриття багатьох військових шкіл та засновано Інструкторську Школу Старшин в Києві для перевикшколу, довшколу та українознавчої науки колишніх старшин московської армії, зокрема тих, що закінчили школи скороченого типу але бажали залишатись в кадрах постійної Української Армії. Видано закон і вже підготовлено відкриття Военної Академії Генерального Штабу і навіть набрано кандидатів до науки. Закон про організацію Української Армії навіть неприхильники Гетьманщини узнають як клясичний зразок. (Див. журнал «Дз зброї» ч. 1, 1947, ст. 9). Було видано закон яким Українське Вільне Козацтво, узаконено як стану організації. За часів Гетьмана Павла Скоропадського зібрано і упорядковану багатюще військо майно й запаси амуніції. Така організаційна робота та забезпечення армії фаховими кадрами і те колосальне військо майно й амуніція дали можливість Українському Війську боротись проти Москви за послїдуючих часів за Директорії УНР.

Реасумуючи сказане прелегент подав висновок, що Павло Скоропадський був жоробрий і відважний вояка, талановитий на блискучі маневри й сильні удари полководець, командир, що мав власну думку і в своїх рішучих поступованнях за трудних ситуацій тримався незалежно. Він умів скоро оцінити обставини та обрахувати свої можливості.

Крім того, А. К. назвав ще дві людські чесноти Гетьмана Павла Скоропадського, як аристократа духа, а саме: великодушність, сполучену з довірям до людини, а також — християнське всепрощення. Ці риси гетьман виявив в своїх політичних поступованнях, яких автор доповіді не торкався, а лише згадав доказові факти.

Нарешті, прелегент подав характеристику історичної постаті Гетьмана Павла, як про нього висловлювались визначні особи тієї доби.

Член Директорії УНР Проф. Опанас Андрієвський казав, що «Павло Скоропадський був лицар-козак з безмежною любов'ю до волі, з готовістю на самопожертву, про що Москва ніколи не забуде».

Представник «білого» російського «єдиного-неділимства» монархіст генерал Денікін називав Гетьмана Павла «ДРУГИМ МАЗЕ-ПОЮ». А представник «червоного єдиного-неділимства» комуніст Троцький називав Гетьмана Павла «УКРАЇНСЬКИМ БОНАПАРТОМ».

Свій же неприхильник Гетьманщини, а прихильник республіканської форми правління,

ген. штабу генерал Капустянський написав про Гетьмана Павла так: «Як видатний військовий діяч Гетьман Скоропадський з великою енергією взявся за організацію Української Військової Сили, цієї головної підвалини всякої держави... Він притягнув найкращих старшин Генерального Штабу...».

Цю доповідь, що тривала довше години, всі присутні слухали з видимим зацікавленням та нагородили прелегента рясними оплесками та персональними компліментами. А обласний Отаман Інж. М. Ф. Чопівський зокрема підкреслив цінність і цікавість доповіді та при тій нагоді зробив екскурс порівняння значення Козацького Руху в Україні з чинністю добровольчих формацій в Фінляндії. Він також привітав заснування станиці УВК ч. 19 та вдалий початок її чинності, сподіваючись, що вона буде активною одиницею УВК під проводом особисто знаного йому теперішнього Отамана станиці Побратима Івана Сарвадія. Таке ж привітання склав Побратим Западний в імені місцевої організації УГОА. З нагоди того інавгураційного викладу управа станиці одержала кілька привітань на письмі, а між ними особливо сердечні від Почесного Козака маестра Василя Ємця з Галлівуду та від інж. Віктора Вакуловського з Філадельфії.

Заключним словом подяки всім присутнім і авторові доповіді Отаман Станиці закінчив сходити.

Михайло Петруняк

Станиця УВК ч. 24 вшанувала пам'ять Головного Отамана Симона Петлюри і полковника Евгена Коновальця.

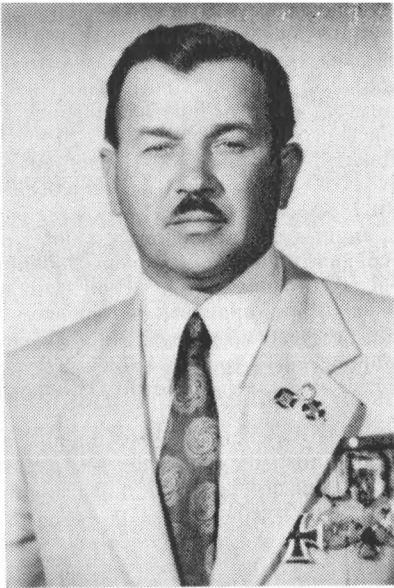
Заходами Управи Станиці УВК ч. 24 ім. Великої Княгині України Св. Ольги в Карльсруге, Зах. Німеччина, а особливо заходами Отамана Станиці, Хор. Івана Карабіна, була влаштована 27. травня ц. р. Академія для відзначення трагічної смерті Головного Отамана Симона Петлюри і Полковника Евгена Коновальця. Академія відбулася у великій залі Інженерської Школи для Шклярів при участі 80 прихвних

Перед Академією, Заступник Отамана Станиці, Капелян Сотник УВК Панютець Володимир Гаргай, відслужив панахиду над символічною могилою, прикрашеною по боках берізками, накритою прапорами синьо-жовтим і чорним з шоломом і свічками. На головній стіні залі вміщено великі національні прапори й напис «НЕ БУДЕ УКРАЇНА РАБОЮ МОСКОВСЬКИХ КАТІВ».

Академію відкрив Отаман Станиці Хор. І-

ван Карабін, вітаючи прихвних на залі колишніх учасників Українських Армій наших Визвольних Змагань, 1-ої Української Дивізії УНА, героїв УПА і всіх гостей, що прибули з Штутгарту, Фрайбургу, Мангайму, Пфорцгайму та інших місцевостей. Отаман Станиці вказав на святий обов'язок нас усіх відзначувати річниці смерті наших Провідників і всіх наших Героїв, які в боротьбі за незалежність України віддали своє найдорожче життя. Віддаючи їм наш доземний поклін, ми рівночасно святочно прирікаємо постійно стояти в обороні волі для нашого нескороного народу та свій весь труд і життя зложити на жертвнику цієї великої Ідеї. Подаючи короткий перебіг життя наших Великих Провідників та важніші дати з історії наших Визвольних Змагань, які поклали підвалини під величаві Акти проголошення Української Народної Республіки і Соборности Українських Земель,

доповідач закликав вшанувати їх пам'ять не словами а чином, щоби наблизити здійснення їхніх невмирущих ідей Ідімо вперед з їх іменами в серці! Закінчуючи своє звернення до приєднаних, Отаман Станиці звернувся з закликом словами Головного Отамана Симона Петлюри: «В Українську державність ми віримо! В її неминучість ми переконані! Для нас вона є певної міри живою реальністю! Бо ідеї її ми носимо в серці, бо її духом і її потребами овіяне наше життя...». Справа здобуття Української Держави це справа цілої нації української, а не якоїсь класи її чи партії, от через що порозуміння, согласованість усіх чинників громадських і співпраця їх є умовою, без додержання якої ми ніколи своєї мети державної не досягнемо. Наша сила в єдності, а порука успіху наших змагань в державній слухняності. Коли б там в Україні відчували розбіжність політичної думки серед нашої еміграції, брак єдиної волі в праці цілого громадянства на чужині, то це боляче відчула б наша нація і гостро засудила б нас за нашу дрібязковість та малий розум в справах великої і державної загальнонаціональної ваги».

Хоруґжий УВ в УВК Іван Карабін

Зчерги доповідач запросив до слова ред. Ф. Кордубу, який прибув із Мінхену і виголосив доповідь: «Передові П'єстаті Української Революції» в рр. 1917-38. В своїй доповіді прелегент звернув головну увагу на революційний процес, започаткований в 1917 р. в Україні та продовжуваний до його успішного завершення. На канві цього процесу бу-

ла представлена роля Г'єл. Отамана С. Петлюри і Полк. Е. Коновальця, організатора УВО і основоположника ОУН. Українська Революція визначає процес багатоміліонного родження нової української особовости, що розвиває свою етичну волю до життя та здійснює її в історії. Проходимо процесування нашого народу за свободу розвитку його духових, релігійних, політичних, соціальних та економічних форм жмття. Головним рушієм остаточного вибуху всіх українських поколінь жити й розвиватися по волі та владобі свого власного бажання, власного етосу в світі, є визвольний націоналізм. Він є єдиним гарантом невмирущої сили духа в боротьбі за суверенну, незрушиму, колективну волю української нації — жити й розвиватися у свободі. Український визвольний націоналізм є носієм визвольних потенціалів цілого народу, його побудником, ініціатором нового підсоння творчости і боротьби. Бо тільки в героїчному патосі боротьби може зростати збірний клімат, в якому вивершується національне дозрівання до державної самостійности. Доповідач закінчив переривану оплесками доповідь словами: «Змагаймо передусім до того, щ'єб гасло «в єдності сила народу» не було тільки словами в молитві, але стало дійсністю в нашому перебуванні на еміграції».

Після доповіді слідувала концертна частина, яку р'єзпочав молодечий хор під диригентурою п-ні Елисавети Момот піснями: «Іхав козак на війноньку» і «Ой у полі могила». Відтак п-нна Стефка Васильковська віддеклямувала «Не забути ніколи тих могил священни», а п-нна А. Король «Спіїть хлопці спіїть» і «Лебідь» Олеся, збираючи бурхливі оплески. П. Д. Енцман (німець) віддеклямував в німецькій мові «Мені однаково» Т. Шевченка. І знову хор відспівав «Тече річка невеличка», «Копав, копав криниченьку», «Ой хмелю мій хмелю» і «Гей на горі там жєнці жнуть». Вкінці програми иступив семирічний юнак Володимир Карабін з деклямацією «Я маленький козак», якого приєднані нагородили рясними оплесками та просили о повторення віршика.

Взірцебе виконання всіх точок Академії зробило помітне враження на всіх приєднаних, що можна було завважити з бурхливих оплесків, як нагорода для всіх виконавців. Окрема подяка належить ред. Ф. Кордубі, що приїхав з Мінхену і дав таку багату в зміст доповідь. На закінчення Отаман Станиці подав команду «Струнко! На прапори глянь!» і єдиноквилинно мовчанкою віддано пошану поляглим Героям України.

За таку успішну імпрезу цієї ще молоді станиці УВК належить особливо щиро подякувати її Отаманові хор. Іванові Карабину та його Дост'єйній Дружині посестрі Вероніці.

Присутній

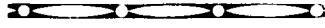
УТОЧНЕННЯ

В попередньому числі «У. К.» на ст. 15 ми не підписали за браком місця графіки, що зображувала ідею нашого Козацького Руху. Зазначаючи це тепер, додаємо, що та графіка роботи артистки малярки Марії Гарасовської - Дачишин.

На тій же сторінці під знимкою Хорунжого С. Котляревського подано псмилково прізвище Отамана «Черника», а правильно має бути — ЧЕРНИЦЯ.

За ті неточности перепрошуємо!

Редакція «УК»

Про наш журнал в 1972 писали...

...«З подивом, захопленням і вдячністю прочитав в «Українському Козацтві» надзвичайну, знамениту і неперевершену статтю «Встане Україна». Ця стаття повинна з'явитися у всіх наших часописах у вільному світі, щоб її могли прочитати... усі українці у всіх країнах нашої діаспори. Її повинні прочитати усім нашим дітям їхні батьки і вчителі у всіх наших школах...».

Льос Ангелес, Каліфорнія, 25. лютого 1972.

Инж. Омелян Михайло Тишовницький

... «Мушу ту горяче підкреслити, що журнал своїм змістом, своїм оградним виглядом є шедевром наших часів».

Дітройт, лютий 28, 1972

М. Янів

... «В першу чергу дуже сердечно Вам гратую за чудову статтю «Встане Україна!» Ніхто дотепер не написав ніде та із такою сильною аргументацією про НЕМИНУЧИСТЬ відродження ДЕРЖАВНОЇ України! Це для мене є історична праця, яка має дуже велике переломове значення: ІСТОРИЯ і документи та факти. Ви одинокий і ПЕРШИЙ що представили справжню концепцію патріотизму...».

Сан Пауло, 2. березня 1972 р.

Богдан Білінський

... «Праця «Встане Україна повинна бути не тільки передрукована в інших українських

публікаціях, але й видана окремо в англійській мові... «Вірую» Лесі Лисак сильне, переконливе, промовляє до розуму й серця, підносить на душі, закріплює віру...».

Вінніпег, 7. березня 1972

Д. М. Ільчишин

... «У Вашому прекрасному журналі не відчувається вузькоглядної партійщини, лише повчачі спогади, щоб люди наші учились любити Україну «во время люте!» Це головне в «Українському Козацтві». У ньому є лікування від прислінуватой партійної мізерії, мовляв: «як не така якої хочу — то ніякої не треба!». У єднанні сила! Плюс національна свідомість. Ось те чим наповнений зміст «Українського Козацтва»...

Денвер, Кольрадо, 3. травня 1972 р.

Пантелеймон Клименко

... «мені дуже подобається зміст і напрямок цього кварталника. Стараюсь поширити коло передплатників, щоб читачі пізнали «ЧИСТУ українську правду», а особливо провідні люди, без чого ми не рушимо з місця...».

Вінніпег, 11. травня 1972

Петро Олійницький

... «Ваш журнал є дуже цінною літературою яку кожний українець, що любить рідну землю повинен читати і з неї користати...».

Дітройт, 2 серпня 1972 р.

М. Чемний

«ВІДЛІТАЮТЬ СІРИМ ШНУРКОМ..»

Патрудавшись на цім світі та чесно послуживши Рідній Справі, віддавши свої сили й почування і для ідеї Українського Козацтва, відійшли від нас у Вічність наші Побратими, світлу пам'ять яких тут згадуємо.

Дня 12. травня 1972 р., після довгої важкої недуги, упокоївся в Бозі заслужений церковний і громадський діяч, парох української католицької Церкви Св. Духа в Брукліні-Північ, колишній Апостольський Візитатор в Німеччині, Св. п.

о. НИКОЛАЙ ВОЯКОВСЬКИЙ

Генерал Хорунжий Українського Війська і почесний козак в Українському Вільному Козацтві з реєстру станиці ч. 1 ім. Князя Дмитра Байди-Вишневецького.

Св. п. о. Николай Вояковський, нащадок старого шляхетського священничого роду, який в XV столітті був побілітованим за велику відвагу й погорду проти наїздників на українську землю й одержав герб БРОХВІЧ ІІ. Любов до рідної землі й до рідної церкви перетривала століття в родині Вояковських й прикмети цього благородного духа лучив саможертвенно Св. п. Покійний з зарання своїх молодечих літ аж до смерті.

Народився 12. червня 1899 р. в селі Богданівці, Скалатського повіту в Зах. Україні. Молодим юнаком зголосився в ряди УСС та як старшина УСС і

УГА брав участь на всіх фронтах в боротьбі з ворогами за визволення України. За свої заслуги нагороджений Хрестом Українського Козацтва з мечами й золотою лавровою гілочкою та іншими військовими відзначеннями — хрестами й медалями.

Перебувши воєнну кампанію, Св. п. Покійний перемінив меч на хрест й вступив до Духовної Семінарії у Львові, яку закінчив в 1924-му році.

Св. п. Николай Вояковський був теж відомий автор численних томів проповідей ще в краю і на еміграції, численних нарисів в часописах на церковні й світські теми та останньо книжки чудових спогадів: «А ТЕ, ЩО МИНУЛО...» Людина неспожитої енергії, широкого світогляду, незрівняний патріот в Церкві й Українській Громаді, носій козацької ідеї, задивлений у Відродження Української Державности.

Тіло Покійного Побратима Генерала спочило 16 травня 1972 на українському цвинтарі Св. Духа в Гемптонбург, Н. Й.

Дня 10 липня 1972 р. помер в Дітроїті на 75-му році життя після тяжкої хвороби відомий науковець і громадський та церковний діяч, дійсний член ВУАН і НТШ

д-р ІВАН РОЗГІН

Полковник УВК з реєстру станиці ч.

10 ім. Великого й Рівноапостольського Князя Володимира Святого. останньо, аж до року 1969-го Генеральний Контролер УВК.

Покійний народився 18 вересня 1897 року в Куманові на Поділлі. В 1917 р. організував відділ УВК в Проскурові, потім служив в Гайдамацькому коші Слобідської України, брав участь в обороні Києва. Був нагороджений Хрестом Українського Козацтва з мечами й золотою лавровою гілочкою та іншими вояцькими відзнаками.

На еміграції відновив своє членство в УВК та працював активно і був Почесним Головою Об'єднання Українських Ветеринарних Лікарів, професором УТІ і автором багатьох десятків наукових праць, зокрема цікавої розвідки «Копі і копярство України» зокрема за часів Козацької України, та доповіді про «Червоне Козацтво».

Тлінні останки Покійного поховано 14 липня 1972 р. на українському православному цвинтарі в Бавнд Бруку, Н. Дж.

Дня 21 червня 1972 р. у Вашингтоні відійшов у вічність на 77-му році життя

Інж. ІВАН МИКОЛАЄНКО

Полковник УВК з реєстру станиці ч. 18 ім. Наказного Гетьмана Михайла Кричевського, колишній адютант Генерала Михайла Омеляновича - Павленка у Зимовому Поході, лицар ордену Залізного Хреста, Хреста Українського Козацтва з мечами й золотою лавровою гілочкою та іаших вояцьких відзначень.

В рр. 1943-44 за часів існування в Празі ЧСР станиці «Запорозького Козацького Національного Товариства» був Генеральним Осаулом.

Похорон Покійного відбувся 24 червня 1972 в Українській Православній церкві Св. Андрія в Вашингтоні а потім на українському православному цвинтарі в Бавнд Бруку, Н Дж.

Дня 15. березня 1972 р. в Калгарі Альберта в Канаді несподівано відійшов у вічність на 58-му році життя наш Побратим

бл. п. ІЛІРІЙ ЧЕХІВСЬКИЙ

Адм. Полковник УВК, Др. прав і Генеральний Суддя УВК, ідейний член 1-ої Станиці УВК ім. Князя Дмитра Бойди-Вишневецького. Покійний був зріцем активного робітника на українському громадському полі та шляхетною людиною, що глибоко переживала і реагувала всією своєю істотою на жорстокі і брутальні виступи ворогів Української політично - державної й громадсько - суспільної справи. Тому він кілька разів був в'язнем польських і чеських тюрем та тернів прикрости і на еміграції. За свої заслуги був відзначений Хрестом Українського Козацтва з срібною лавровою гілочкою на орденській стьожці.

Покійний походив зі сатровинного славного шляхетського роду і народився 7 квітня 1913 року у Висічці повіт Борщів.

Похорон Покійного відбувся 18 березня 1972 р. на цвинтарі Св. Марії в Калгарах. Покійного від УВК пращав Полк. Михайло Ковальський.

Дня 27 квітня б. р., по короткій і важкій недужі, вибув назавжди з козацьких і комбатантських рядів на 50-му році життя в Нью Гейвен наш Побратим Св. п.

БОГДАН ЛИСЯК

Курінний Українського Війська в Українському Вільному Козацтві, з реєстру станиці ч. 18 ім. Наказ. Гетьмана Мих. Кричевського, відзначений Хрестом Українського Козацтва з мечами й позолоченою та посрібленою лавровими гілочками й двома зірками на орденській стьожці за участь в бойових акціях проти ворога України і за поранення, кол. старшина І УД УНА й Голова Крайової Управи Братства Першої Української Дивізії УНА, видат-

ний і діяльний член багатьох українських організацій в ЗСА.

Відійшов вірний син України, вояк з крові і кости, сповнений вірою в збройний чин українського народу на шляху його стремління до незалежної держави. На цьому відтинку не було в нього вагань і вже в 1941-му році відходить з похідними групами ОУН на Сх. Україну, щоби там підготовляти ґрунт для проголошення волі українського народу у своїй вільній державі. Згодом боєвий старшина І УД УНА, учасник багато боїв в її рядах, найкращий друг в небезпеці, шанований друзями по зброї й цінений найвищим Командиром УНА.

Покійний народився 15 липня 1922 року в Станиславові. Тлінні останки його поховано 1 травня 1972 р. на цвинтарі Св. Лаврентія в Нью Гейвен, Кон. Від УВК Покійного пращав після замаху Обласний Отамна УВК на ЗСА-Схід Курінний д-р Роман Дrajнєвський, а на цвинтарі над труною промовив Командир УНА Генерального Штабу Генерал Полковник Павло Шандрук. Нав'язуючи до важких умовин служби фронтового вояка, Генерал підкреслив великі заслуги Покійного як вояка, патріота і діяча — поспав труну землею з України і передав національний прапор, що ним була накрита труна, як теж подушечку з боєвими відзнаками і медалями, ВДостойній Вдові Покійного.

Дня 18 червня 1972 р. в Нью Йорку упокоїлась в Бозі

св. п. ЕВДОКІЯ ЦАПКО ШОСТАК

Адм. Хорунжа УВК з реєстру станиці ч. 20 ім. Головного Отамана Симона Петлюри. Покійна вдова по св. п. Військовому Отаманові УВК Ген. Іванові Цапкові, професорка і оперова співачка, артистка української сцени. Крім того св. п. Посестра була талановитою поетесою, що залишила прекрасні поезії натхненні палкою любов'ю до Української Козацької Ідеї.

Походила з традиційного роду кубанських козаків. Народилася 2 березня 1909 р. За її заслуги перед Батьківщиною нагороджена Хрестом Українського Козацтва.

Дня 12 червня 1972 р. в Торонті в Бозі спочив на 71-му році життя

бл. п. ЯКІВ НЕСТЕРЕНКО

Хорунжий Ст. УВК ім. Великого Князя Ярослава Мудрого в Канаді, як добровільна жертва наукових дослідів боротьби проти пістряка. Покійний, інженер-хемік, протягом 20 років працював в «Кенцер Інституті» в Торонто. Хоч та праця була не зовсім безпечна для здоров'я, але Він її любив і всеціло їй віддавався. Він виконував експерименти з голками, що ними вприскували протиракову рідину, та постійно перебував під впливами радіації. Це привело організм до захворювання й до неминучої смерті. Перед своєю кончиною Побратим Я. Нестеренко пожертвував своє тіло Массачутському Інституту в Америці для наукових дослідів дій радіації на людину. Тому його тлінні останки з Торонта перевезли для тієї цілі в Бостон а потім в Чикаго.

Герой науки св. п. Хорунжий Я. Нестеренко, як учасник збройної Визвольної боротьби України, був лицарем Хреста Українського Козацтва з мечами й золотою лавровою гілочкою та зіркою. Ця нагорода, по статуту, є рідноюю реліквією і переходить його нащадкам: спершу ВДостойній вдові Покійного Лідії, а потім донці Натальці та синові Ерікові.

Дня 11-го травня 1972 р. в Перті, Західня Австралія відійшов у вічність на 60-му році життя

бл. п. ЄВГЕН ДАШКЕВИЧ

Бунчужний УВК з реєстру станиці ч. 7 ім. Полковника Івана Богуня. Покійний був добрим, сумлінням у виконанню своїх обов'язків та активним учасником громадського життя українсь-

кої спільноти. Народився 1. серпня 1912 року в Західній Україні.

Похорон Покійного відбувся 15 травня 1972 р. на місцевому цвинтарі в Перті за участі всіх чільних членів станиці на чолі з Обласним Отаманом УВК на Австралію Пполк. Яковом Різником при почесній варті з козацьким прапором, що його тримав Значковий Володимир Поповський — прапоронесець в асисті Генерального Осаула члена Генеральної Управи УВК Пполк. Корнила Медвіда. Прощальне слово від УВК, СУК і Спортового Т-ва «Київ» виголосив над відкритою мо-

гилою Отаман станиці Курінний д-р Осип Менцівський, після чого численні присутні родина й друзі відспівали прощальну пісню «Видиш, Брате мій».

Військовий Отаман і Генеральна Управа УВК в імені всього нашого Побратимства висловлюють Високодостоїним Родинам і друзям Спочилих Побратимів та Посестри найглибше співчуття в їхньому безмежному болю і смутку, який проймає і наші серця.

Дорогим же Спочилим нехай буде вічна пам'ять і незабутня слава за їхню віддану службу Україні!

ПРОХАННЯ

Заслужений громадський і церковний статечний діяч, що походить з давнього козацького роду, Юрій Панченко, що його знимку тут поміщуємо, просить: Коли хто жив в районі колишнього запорожського села Келеберди на Полтавщині і знає або й бував в селі Хробетівка та може щось згадати про родину хлібороба Юхима Панченка, відізватись на адресу:

Georg Panzenko
2440 S. Kinnickinnic Ave.
Milwaukee, Wisconsin 53207 USA

за що буде йому безмежно вдячний

Георгій Юрій Панченко

Нові видання

Михайло Чемний — ПТОПТАНІ МРІЇ (спо. ади і автобіографія) накладом автора. Стор. 207. Детройт, Мішіген.

75 років української еміграції в Аргентині. КАЛЕНДАР АЛЬМАНАХ «Відродження», 1972, Буенос Айрес, 163 стор.

«АВАНГАРД» — журнал української молоді чч. 105 і 106, Брюссель, 1972.

«АБН-Кореспонденце» — бюлетень. Анти-большевецького Бюлку Народів чч. 2 і 3 — 1972 р. Мюнхен.

«ВІСТІ КОМБАТАНТА» — український військовий журнал ч. 1 - 1972 р. Торонто-Нью Йорк.

«ЄВАНГЕЛЬСЬКА ПРАВДА» — видає Михайло Фесенко, чч. 1-4, Торонто 1972.

«ЕКРАН» — український журнал для молоді і старших, редактор проф. Адам Антонович, ч. 61-62, Чикаго, 1972.

«ЖІНОЧИЙ СВІТ» — видає Організація Українок Канади ім. Ольги Басарабової, чч. 5-7, Вінніпег, 1972.

«ІНФОРМАТИВНИЙ ЛИСТОК 7-ої СТАНИЦІ УВК і СУК» чч. 12 і 13, Перт, Західня Австралія.

«ІНФОРМАТИВНИЙ БЮЛЕТЕНЬ» Головної Управи Спілки Визволення України чч. 1-3, Бруклін, 1972.

«ЛІТОПИС БОЙКІВЩИНИ» — видає Т-во «Бойківщина», ч. 1-2, Філядельфія 1972.

«МИ І СВІТ» — редактор і видавець Микола Колянківський чч. 167-8. Ніагара Феллс, 1972.

«МИРЯНИН» — двомісячник, редактор Юрій Теодорович, чч. 3-8, Чикаго, 1972.

«МОЛОДА УКРАЇНА» — журнал української демократичної молоді, видає ОДУМ, чч. 200-203, Торонто 1972.

«НОВИНКИ З ПАНСІОНУ ім. Івана Франка» — чч. 9 і 10, Торонто 1972.

«ОСА» — рік 3. Чис. 2. Австралія.

«ПРАВОСЛАВНИЙ УКРАЇНЕЦЬ» — журнал УАПЦеркви у вільному світі, чч. 125 і 126, Чикаго 1972.

«РІДНА ЦЕРКВА» — український православний церковно-релігійний журнал, чч. 90 і 91, Новий Ульм 1972.

«СУРМАЧ» — журнал Обеднання бувших Вояків Українців у В. Британії, ч. 16-17, Лондон 1971-72.

«УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИК» — журнал Українського Історичного Т-ва ч. 1-2, Нью Йорк - Мюнхен, 1971.

«САМОСТІЙНА УКРАЇНА» — орган Центральної Управи ОДВУ ч. 6 і 7-8, Головний Редактор Михайло Панасюк, Чикаго 1972.

«УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОСЛАВНИЙ ВІСНИК» — орган УПЦеркви в Америці, чч. 18 і 19, Ямайка, 1972.

«УКРАЇНСЬКА КНИГА» — орган Бібліографічної комісії НТШ, ТУБА і Т-ва книголюбів, чч. 4 — 1971 р. і ч. 1 1972, Філядельфія.

«ФОРУМ» — англословний журнал для молоді, багато ілюстрований та уділяє живу увагу до козацької тематики. Видає Український Робітничий Союз, чч. 18, 1971 р. і ч. 19 1972, Скрентон.

«ЦЕРКВА І ЖИТТЯ» — орган Українського Православного Братства ім. Митрополита Василя Липківського, чч. 84, 86-89, 1971-72 рр. Чикаго.

«ХРИСТІАНСЬКИЙ ВІСНИК» — орган Українського Євангельсько-Баптистського Об'єднання Канади, Чис. 3-6, Вінніпег, 1972.

«ХРОНІКА» Парафії Українського Православного Катедрального Собору Св. Князя Володири Великого, Чис. 19, липень 1972, Чикаго.

«ЦЕРКОВНИЙ ВІСНИК» — видає Українська Католицька Парафія Святих Володимира і Ольги. Чч. 6-16, Чикаго, 1972.

«ДЗВІН» — видає Братство Св. Покрови УАПЦеркви в Аргентині. Чч. 7 — 1971 р. та 1-4 — 1972 р. Буенос Айрес.

«БІБЛОС» — журнал української бібліографії. Чис. 2 і 3 1972. Нью Йорк.

ЧАСОПИСИ, ЩО МИ ЇХ ДІСТАЄМО СИСТЕМАТИЧНО:

«АМЕРИКА» — щоденник СУК «Провидіння». Філядельфія.

«КАЗАК» — орган казачього національно-освободительного движенья. Франція.

«БАТЬКІВЩИНА» — орган української консервативної думки. Торонто.

«ГОМІН УКРАЇНИ» — суспільно-політичний тижневик. Торонто.

«УКРАЇНСЬКЕ НАРОДНЕ СЛОВО» — офіційний орган Української Народної Помочі в Америці. Пітсбург.

«ВІЛЬНЕ СЛОВО» — часопис національної єдності. Торонто.

«МЕТА» — орган Української Національно-Державницької Думки. Мюнхен.

«УКРАЇНСЬКІ ВІСТІ» — тижневик в Едмонтоні.

«НАШ КЛИЧ» — офіційний орган української колонії в Аргентині. Буенос Айрес.

ХТО ПОМАГАЄ ВИДАВАТИ НАШ КВАРТАЛЬНИК
(Крім точних кольпортерів, передплатників і післяплатників)

ВИКАЗ ЖЕРТВОДАВЦІВ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД
від 1. травня до 31. липня 1972 року

Нові КНЯЖІ ДАРИ зложили:

Генерал-Значковий с. **Всаиль Лаба** в сумі 100.00 долярів (з попереднім внеском — разом 125.00 дол) і **Значковий Мирон Лепак** додав 20.00 долярів (з попередніми внесками — разом 113.50 дол.). Це вже дев'ятий і десятий з черги такі шедрі дари на підтримку нашого журналу.

Замість квітів на могилу св. п. Полк. Петра Болбочана —

зложив УСС Іван Любусько 10.00 дол.

Замість квітів на могилу св. п. Полк. Олександра Шаповала —

зложив Полк. Микола Янів 10.00 дол.

З нагоди посвячення українського й американського прапорів 1-го, 2-го й 5-го відділів УГО-А —

зложив Полк. Микола Янів 10.00 дол.

З нагоди іменин Військового Отамана УВК —

зложив Курінний УВК Клим Червченко 5.00 долярів.

Інші дари (в долярах):

Ю. Тамарський 3, І. Дуб 4.75, М. Грицюк 2, Іванна Суховій 5, Л. Биковський 2.50, Ів. Панченко 11.25, П. Клименко 5, М. Величко 2, В. Сімянцев 3, Т. Грінченко 4.75, В. Гайдук 4.25, І.

Рєпа 10, інж. Д. Кузик 5, Ген. П. Шандрук 1.80, Нат. Ільчук 1, Н. і М. Котиси 3, С. Котляревський 5, М. Козленко 1, В. Божик («О. Г.») 10, П. Бабяк 5, Ант. Кушинський 5, Ст. Душенко 3, М. Юзефович 2, Родина К. Медвідя 15.03, Й. Теркун 9, д-р Ю. Подлуський 50, Ів. Карабін 35, М. Козарійчук 5, П. Гобил 2, І. Гнойовий 5, Юр. Коваль 1, о. А. Ільїнський 1, К. Яворівський 2, д-р І. Карапінка 2, П. Дорош 2.54, д-р В. Коваль 2.54, О. Желіховський 2.54, д-р В. Сакало 2.54, Д. Тивін 3.82, Ст. Магмет 2. Разом по цьому списку 245.31 дол.

А всіх дарів за відчитний період 400.31 долярів.

Всім ВШановним жертводавцям щиро-сердечно побратимське спасибі!

Редакція і Адміністрація «У. К.»

***

Крім того, склали КОЗАЦЬКИЙ ДАР на адміністративні потреби Генеральної Канцелярії УВК: о. Й. Скульський 5 дол., інж. В. Горбай 5, Ів. Ільків 5, М. Лепак 20, Й. Вишневецький 5 і полковник інж. М. Ковальський 10. Разом 50 дол.

Вельмишановним Жертводавцям за їхню шедру допомогу нашій Канцелярії щиро дякуємо!

Генеральний Писар УВК

***

Закликаємо всіх організованих і неорганізованих прихильників Козацької Ідеї за порогами Батьківщини підтримувати і далі наш журнал своїми бодай найменшими фінансовими дарами. Завдяки тому видання журналу, як і до цього часу, не буде мати дефіциту ні жодних боргів, хоч кошти друку й поштові видатки ще далі ростуть.

Редакція і Адміністрація «У. К.»